

FORUM

FIKİR MEYDANIDIR

Onbeş Günlük Tarafsız Siyaset İktisat Kültür Dergisi

1 Aralık 1958 — 100 KURUŞ — CİLT X

Sayı: 113

Tel : 26754 Posta Kutusu 131, Ankara

İÇİNDEKİLER

GÜÇ BİRLİĞİ 1

ONBEŞ GÜNÜN NOTLARI :

Güç Birliği Cephesi; Geri Bırakılan Seçimler ve Seçim Emniyeti; Zamlar Üzerinde Düşünceler; Mensucat-ta Buhran; Akademik Hürriyet ve Zamlar; Yüksek Tansiyon; İktisadi Yarış; Kıbrıs ve Birleşmiş Milletler; Berlin Meselesi; Sudan'da Askeri Darbe; Fransız Seçimleri 3-8

İNCELEMELER :

Son Ders ... Yaşar **KARAYALÇIN** 9
Son Pakistan Olaylarının Mahiyeti ve Önemi ..... **Bilâl N. ŞİMSİR** 10

FORUM'UN İKTİSADİ MÜŞ'İRLERİ :

Son İktisadi Gelişmeler 12
İktisadi Müş'irler 13

OKURLARIN FORUMU :

İnkılâplar ve Yobazlık (Çağhyan);

İktidarın İktidara En Büyük Haksızlığı (**H. Güven**); Risale-i Nur Talebeleri Hakkında (**Z. Büyüktanır**); Zihinlerin İmarı (**Y. Kepenek**); Kadın Hakları ve Çarşaf (**H. Şahap**); Paraya Aldanış (**V. Hacı Kadiroğlu**); Yeni Şiir (**N. Tarhan**) 14-17

NE DİYORLAR :

İspanyol Gençliği .....
("Express" dergisinden) 18

KÜLTÜR VE SANAT :

Esir Jeminüs ve Altör Şehri.....
Turgut UYAR 18
Rus Balesi ..... **Metin AND** 19
Ejderha ..... **Bilge KARASU** 20

RESİM :

Çin İşleri ..... **Kaya ÖZSEZGİN** 21
Günümüzün İlahları **Ömer SAKIP** 22

GÜÇ BİRLİĞİ

Bir ülkede demokrasiye inananlar çoğunlukta değilseler, mücadelelerini ne kadar iyi düzenleseler düzenlesinler, sağlam bir demokrasi kuramaz, diktatörlüğe uzun zaman engel olamazlar. Ama bazı ülkelerde de, zaman olmuş demokrasie inananların çoğunlukta bulunmalarına rağmen diktatörlük önlenememiştir. Çünkü demokrasi isteyenler kendi aralarında anlaşıp işbirliği yapamamış, ülkelerinde demokrasiyi yerleştirmek için bir Güç Birliği kuramamışlardır.

Örneğini, o yüzden, uzunca bir demokrasi geleneği olduğu ve demokrasie inananlar büyük bir çoğunluk

tuttuğu hâlde, Kolombiya, 1953 den 1957 ye kadar 4 yıl, sert ve kötü bir diktatörlük altında ezilmiştir. Fakat 1957 baharında, o zamana kadar birbirlerine dış bileyen muhalefet partilerinin Güç Birliği, Rojas diktatörlüğünü, hem de bütün silâhlı kuvvetler Rojas'la beraber olduğu, bütün hür basın tamamiyle susturulmuş bulunduğu hâlde, hemen hemen kan bile dökülmeksizin, hele muhalefet tarafından bir tek kurşun sıkılmaksızın, devirmeğe yetmiştir.

Yirminci yüzyılın ikinci yarısında Türkiye'de de diktatörlük kurulabilirse, ancak, demokrasie inananların aralarında anlaşıp güçlerini bir-

leştirememeleri yüzünden kurulabilirdi.

Çünkü artık Türkiye'de, demokrasie inananların, hattâ demokrasi uğrunda her fedakârlığı göze alanların azınlıkta olduğunu en kötümser bir müşahit bile ileri süremezdi. C. H.P. Genel Başkanı Sayın İnönü'nün 24 Kasım akşamı söylediği gibi, "İktidardakilerin bu memlekette kaldırmak istedikleri şeyler milletin içine işlemiş"ti.

Bu durumda, çıkarılan her türlü engele rağmen demokratik rejimi Türkiye'de yerleştirebilmek için, demokrasie inanus idealistlerin bir a-

raya gelmeleri, mücadele güçlerini birleştirmeleri yeterdi.

Nitekim 24 Kasım günü, Hürriyet Partisinin son kongresinde, iktidar tarafından başvuru en yakışsız sabotaj ve baskı tedbirlerinin önleyemediği bir tarihî kararla, bu idealistler bir araya gelebilmiş, güçlerini birleştirebilmişlerdir.

İnönü'nün o gün dediği gibi, "bu kadar muvafık insan bir araya gelin ve muvafık olmasın, buna imkân yok"tu.

Boyle bir güç birliğinin Türkiye'de iktidarı kurmasını veya milletçe istenmez olmuş bir parti veya zümrenin zorla iktidarda kalmasını nasıl imkânsız kılacağını bizzat iktidar partisi üyeleri de sezmiş bulunmaktadırlar ki güç birliğine engel olmak için her çareye baş vurmuş, o yoldaki tertiplerini, fesih ve güçbirliği kararı alınması beklenen Hürriyet Partisi Kongresinin kapısına kadar, hattâ kapısından içeri kadar götürmüşlerdir. Güçbirliğinden önce, Cumhuriyet Halk Partisiyle Hürriyet Partisini birbirine düşürmeğe çalışmış, güçbirliği kurulduktan sonra ise güç birliğini bir "ehlisalip" olarak damgalamağa, yani güç birliğine katılanları "kâfir" ilân etmeğe kalkışmış, İnönü'nün Afyon'da belirttiği gibi, büyük bir yurttaş çoğunluğuna karşı (çünkü artık güçbirliğine katılanların ve güç birliğini destekleyenlerin çoğunlukta olduğuna şüphe yoktur) yakın tarihimizde pek acı örnekleri bulunan bir kanlı irtica tahrikçiliğini bile göze almışlardır.

Bir yandan seçimlerde nisbî temsil usulünü Dördüncü Fransız Cumhuriyetindeki gibi bir parti çokluğuna yol açacağı gerekçesiyle reddeden bir iktidarın, bir yandan da, böyle, muhalefet partilerinin aralarında birleşerek Türk demokrasisini iki partili bir sistem hâline getirme teşebbüslerini baltalamağa çalışması, hattâ vatana ihanet gibi göstermeğe kalkışması, bu iktidarın nisbî temsil usulünü reddederken ileri sürdüğü gerekçede ne kadar samimiyetsiz olduğunu göstermek bakımından da ilginçtir.

Engelleyici bütün tertiplere rağmen geçen ay sonunda kurulabilen güç birliğinin en güven verici yönü, halkın baskısıyla kurulmuş olmasıdır. Böyle bir baskının varlığıdır ki, partilerini dağıtmağa karar veren Hürri-

yet Partililerin halk gözünde güç duruma düşmeleri ihtimalini ortadan kaldırdır. Tersine, bu tarihî kararı verenler, şimdi halk gözünde, halkın kendilerinden beklediği, hattâ kendilerini zorladığı bir fedakârlığı yapmış insanlar durumundadırlar.

Birçok ileri gelen ve memleket ölçüsünde sevilen Cumhuriyetçi Millet Partililerin Cumhuriyet Halk Partisi çatısı altında, 3 Demokrat Partili milletvekilininse şimdilik bu çatı dışında Güç Birliğine katılmaları da harekete büsbütün genişlik ve önem kazandırmıştır.

Bu arada bilhassa D. P. li 3 Zonguldak milletkelinin tutumu, henüz ne sonuç vereceği kestirilemeyen bir deneme olarak, dikkate değer.

Bu 3 milletvekili, D. P. li olmanın güç birliğine katılmağa engel sayılmıyacağı gerekçesiyle, şu satırların yazıldığı güne kadar partilerinden çekilmemişlerdir. Gene şu satırların yazıldığı güne kadar partilerinden atılmaları için bir teşebbüs de duyulmamıştır.

Pratik değerinin ne olduğu bir yana, 3 Zonguldak milletvekilinin ileri sürdüğü gerekçede bir gerçeklik payı vardır. Çünkü güçbirliği, memlekette halkın mukavemetine rağmen bir dikta rejimi kurabilmek için en tehlikeli maceraları göze almış bir iktidar zümresine karşı, Türkiye'de demokrasiyi yerleşmesi lüzum ve imkânına inanmış kimselerin, aralarındaki başka bütün düşünce ve davranış ayrılıklarını şimdilik geriye iterek, bütün eski kırgınlıkları unutarak, bir safta mücadele etmeğe, mücadele güçlerini birleştirmeye razı olmalarıdır.

C. H. P. Genel Başkanı İnönü, güç birliğinin fikrî ve manevî yapısını teşkil eden temel fikirleri" 7 maddede açıklamıştır. Bu temel fikirler arasında, bir parti doktrini çerçevesine girecek tek bir husus yoktur. Ne belirli bir sosyal veya ekonomik görüş ileri sürülmüş, ne de hattâ devrimlere temas edilmiştir. Bu temel fikirlerde sadece, gerçek bir demokrasiyi Türkiye'de bütün hukukî teminatıyla yerleşebilmesi ve verimli işler duruma gelebilmesi için gerekli şartlar ortaya konulmuştur.

Bu temel fikirlere bağlanmış olmak, normal bir demokratik düzen içinde başka başka partilerin varlığına yol açabilecek düşünce ve davranış

ayrılıklarının kapandığı anlamına gelmez. Tersine, bu temel fikirler üzerinde birleşmiş ve bu fikirler için birlikte mücadeleyi kabul etmiş olmak, türü toplum meselelerindeki düşünce ve davranış ayrılıklarına göre ileride başka partilere, doktrin partilerine bölünebilmenin, buna imkân verecek bir siyasal düzen kurabilmenin birinci şartıdır.

Bu durumda, başka partilerden gelip C. H. P. çatısı altında güç birliğine katılan siyaset adamlarının hepsinin, birden bire C. H. P. ye yürekten bağlandıklarını sanmak, veya onlardan mutlaka böyle bir bağlılık beklemek yersiz olur.

3 Zonguldak Milletvekilinin D. P. den ayrılmaksızın, C. H. P. ye girmeksizin güç birliğine katılmalarını da, prensip itibarıyla kabul etmek gerekir.

Ancak bu prensibin tatbikatta yürüyemeyeceği henüz belli değildir. Aktif siyaset adamları için, bir teşkilâta bağlı olmaksızın etkili çalışabilmenin son derecede zor olduğu açıktır.

Fakat sonuncu ne olursa olsun, 3 Zonguldak Milletvekilinin giriştiği deneme, D. P. Meclis Grubu içindeki "yaylacı" denilen ve şimdiden sayıların 150 yi aştığı anlaşılan hoşnutsuzlukların tutumu üzerinde herhalde büyük rol oynayacaktır.

3 Zonguldak Milletvekilinin, parti değiştirmeksizin güçbirliğine katılma denemeleri muvaffak olur, ve bütün "yaylacı"lar bu tutumu benimseyip izlerlerse, müfrit Demokrat Partililer, daha Büyük Millet Meclisinin XI. dönemi sona ermeden iktidarı kaybedebilirler. O takdirde müfrit Demokrat Partilileri saf dışı bırakan bir koalasyon hükümeti kurulması ve bugün kü Büyük Millet Meclisinin, vaktinden önce yeni seçimlere gitmeksizin dönem sonuna kadar bir kurucu Meclis gibi davranma imkânını bulması beklenebilir.

Şimdi Cumhuriyet Halk Partisi teşkilâtı için en büyük mesele, bu parti çatısı altında güç birliğine katılmakla beraber C. H. P. ye yürekten bağlanamayan, C. H. P. içinde erimeyen veya erimek istemeyen bazı siyaset adamlarına karşı parti içinde en uygun davranışı tesbit edip benimseyebilmektir.

Bu davranışı tesbit ederken, ev sahibi durumundaki eski C. H. P. lilerin büyük olgunluk, anlayış, sabır

ve hattâ yer yer ağır fedakârlık göstermeleri gerekecektir. Fakat bu olgunluk, anlayış, sabır ve fedakârlığı gösterebilirlerse, yalnız güç birliğinin başarısını, Türkiye'de gerçek bir demokratik rejim kurulmasını sağlamış olmayacak, kendi partilerini de zamanla daha çok kuvvetlendirme imkânını bulabileceklerdir.

Şimdi güç birliği vesilesiyle C. H. P. çatısı altında toplanan başka partilerden gelmiş siyaset adamlarından belki de büyük bir kısmı, esaslı bir düşünce ve davranış ayrılığı yüzünden değil, C. H. P. nin programını, bu programa yön veren ilkeleri beğenmediklerinden ötürü değil, sırf olayların itişiyi, veya bazı ön yargılar, bazı yanlış sanılar yüzünden C. H. P. ye daha önce ısınmamış, yakın zamana kadar C. H. P.'ye karşı

hattâ düşmanlığa varan bir şüphe ve güvensizlik beslemiş kimselerdir. Böylelerini, bu Güç Birliği vesilesiyle C. H. P.'ye ısındırıp gerçek birer C. H. P.'li yapabilmek, demokratik düzen bütün teminatıyla kurulup Güç Birliğine ihtiyaç sona erdikten sonra bile C. H. P. üyesi kalacak kadar yürekten C. H. P.'ye bağliyabilmek elbette mümkündür.

Bugüne kadar, sırf hissi sebeplerle değil, gerçek bir düşünce ve davranış ayrılığı yüzünden C. H. P.'ye uzak kalmış olanlarsa Güç Birliği süresince düşünce ve davranışlarında esaslı bir değişiklik olmadığı takdirde C. H. P. den belki gene ayrılacaklardır. Ayrılıp, yeni bir C. H. P. iktidarı karşısında memleket ve rejim bakımından güvenilir, ve niçin C. H. P.'den ayrı olduğunu daha kesin bir şe-

kilde bilir, sorumlu bir muhalefet partisi veya muhalefet partileri kurabileceklerdir.

Kısacası, bu Güç Birliği devresi, ev sahibi durumundaki C. H. P.'lilere birçok fedakârlıklar yüklemekle beraber, bu devrimci partiye, şimdiye kadar hakkında beslenen ve tek parti çağının hatıralarından ibaret olan bütün önyargıları yıkmak ve çok daha dinç ve taze bir siyasetin kuvvet hâline gelmek fırsatını da kazandırmaktadır.

Herhâlde, 24 Kasım 1958 akşamı kurulan Güç Birliğiyle, Türk siyaset hayatında, çok ümit verici yeni bir devre açılmış olmaktadır.

İnönü ile beraber, demokrasiye inanmış bütün Türklein, artık, "iyi günler geleceğine kat'i imanı vardır."

Onbeş Günün Notları

Güç Birliği Cephesi

Memlekette teminath demokratik rejimin teessüsü uğrunda iktidarın nimetlerini tepmesini bilmiş insanlar olarak Hür. P., son Büyük Kongresinde kendi kendisini feshetti, mallarını C.H.P. ye bıraktı ve üyelerine de C.H.P. ye iltihak etmelerini tavsiye etti.

Hür. P. programıyla C.H.P. programı arasında mevcut büyük benzerliklerin yanı sıra, bu partinin idarecilerini, ayrı bir parti kurmaya sevk etmiş olan düşünce, bu suretle, D.P. nin yenilgisine daha müessir bir şekilde hizmet edebilecekleri düşüncesi idi. Son genel seçimlerde, seçmenin davranışının, D. P. yi iktidardan uzaklaştırmak ve demokrasiyi kurmak için C.H.P. yi tercih etmek yolunda olduğu açıkça görüldüncce, artık Muhalefetin üç ayrı partiye bölünmesinin, fayda yerine zarar getireceğini ileri sürmüş olanların tam mânâsiyle haklı çıkmış oldukları iyice anlaşıldı. Bu vaziyette, C.H.P. ye karşı bir samimiyet ithamında bulunulmadıkça, diğer muhalif parti mensuplarının oraya iltihakları bir vatanperverlik zarureti hâlini alıyordu. C.H.P. ye karşı yapılan bu niyet muhakemesi ise, C.H.P. nin tek parti devrinde da-

hi, inkılâplar yoluyla demokrasinin temellerini kurmayı gaye ittihaz etmiş olduğu hakikati, bilhassa bugünkü mücadelesi sayesinde iyice belirlemeye başlarken, C.H.P. dışındaki muhalefette bu husustaki tereddütlerin de geniş ölçüde izale edildiği müşahede ediliyordu. Hür. P. nin C.H.P. yle birleşmesi işte bu mülâhazalar neticesinde olmuştur.

Hür. P. nin büyük çoğunluğunun C. H. P. ye intikal edeceği veya etmese bile onu destekliyeceği, gerek son Büyük Kongredeki reylenme neticesinden, gerek bilfiil vuku bulan iltihakların genişliğinden anlaşılıyor. Bu itibarla, Hür. P. nin, marjinal oylarıyla Muhalefet cephesine getirdiği kuvveti ölçmekte fayda ıgerektir. Aşağıdaki tabloda, bu husus incelenmiştir :

İller	Mebus Adedi	CHP + Hür P.*	D.P.
Adıyaman	5	37.933	37.865
Amasya	6	42.636	42.581
Çorum	10	85.150	71.156
Diyarbakır	9	56.238	54.743
Gaziantep	10	74.683	70.848
Giresun	8	58.523	55.659

İçel	9	73.854	67.215
İsparta	5	45.281	36.172
Konya (**)	21	141.555	137.906
Muş	3	19.815	19.361
Siirt	5	28.110	27.934
Sinop	6	52.100	31.862

Bu suretle, 11 ilde daha muhalefetin C.H.P. etiketi altında seçimi kazanması çok büyük bir ihtimal olarak ortaya çıkmıştır. C.H.P. geçen seçimlerde 18 ilde kazanmış; ayrıca Niğde'de milletvekilliklerin'n çoğunluğunu ve Bingöl'de de bir tanesini elde etmişti. Şimdi ise, Niğde de tam bir zafer kazanmak durumunda olacaktır. Ayrıca, Burdur'da da galip Hür. P. nin iltihakıyla C.H.P. 20.960 D. P. oyuca karşı 41.658 oyla hemen hemen yenilmez bir hâle gelmiştir.

Ayrıca Hür. P. nin C.H.P. ye iltihakı neticesinde, son seçimlerde D.P. nin kazandığı illerden Antalya, Artvin, Balıkesir, Bilecik, Denizli, İstanbul, İzmir, Kastamonu, Kayseri, Samsun, Trabzon illeriyle D.P. nin zaten kısmen kazanabildiği Bingöl ilinde ve (bilhassa üç kuvvetli D.P. li milletvekilinin güçbirliği cephesine iltihak etmelerinden sonra) Zonguldak ilinde, cem'an yekûn 14 ilde de, C.H.P. nin oylarının D.P. ninkine bu sonuncu için son derecede tehlikeli olabilecek bir şekilde yaklaştığı görülmektedir. C.H.P. nin esasen kazandığı illerde ise Hür. P. oylarının ilâvesi onu büsbütün takviye etmektedir.

Her ne kadar, bütün Hür. P. oyları

nın C.H.P. ye intikal edeceğini söylemek doğru olmazsa da, yukarıda belirttiğimiz gibi, bu oyların çok büyük çoğunluğunun C.H.P. ye gideceği anlaşılıyor. Çok az bir kısmı ise C.K.M.P. ye ve D.P. ye gidebilecektir. Ancak, bu, yukarıdaki hesaplarımızdan çıkan neticeleri değiştirmez, sanıyoruz. Kaldı ki C.K.M.P. teşkilâtının son seçimlerden sonra, en kuvvetli olduğu illerde kısmen C.H.P. ye intikal etmiş olması vakası, C.K.M.P. nin umumî kaybının Hür. P. den kendisine intikali mümkün çok cüz'î oy miktarının pek üstünde kalacağını söylemek yanlış olmaz.

Öte yandan, (sadece 4 milletvekili çıkararak Kırşehir'de seçimi kazanmış olan) son C.M.P. Genel Kongresinde de C.M.P. ile Köylü Partisinin birleşmesi gerçekleşmiştir. Ancak, bu birleşmenin yeni C.K.M.P. ye büyük bir faydası olacağı söylenemez. Gerçekten, C.K.M.P. 1954 seçimlerinde bütün yurttan ancak 50.935 oy alabilmiş ve seçime katılan seçmen külesinin içinde ancak %0,56 nisbetinde bir pay tutabilmişti. O zamandanberi de fiilen dağılmış durumdaydı. Hiç şüphe yoktur ki, muhalefetin bu (şimdiki) ikinci partisi de C.H.P. ile birleşmeye ikna edilebilse, muhalefet büsbütün kuvvetlendirilmiş olur. Ancak, ikna edilemediği nisbette, bu partinin ayakta kalması, bilhassa bazı muhtassıp muhitlerin oylarının D.P. ye akmasını önlemek bakımından muhalefete faydalı olabilir.

Netice olarak şunu belirtelim: Hür. P., C.K.M.P. ve D.P. den C.H.P. ve vâki son intikaller neticesinde C.H.P. nin oy yekûnunun 4.225.000 rakamına ve oy nisbetinin de %46,00 ya vardığını söylemek kaabildir. Bu surumda, D.P. ile aradaki fark mutlak rakam olarak 178.000 ye nisbet olarak da %1,70 e inmektedir. (Bu rakamlar âzami oy toplamlarıdır.) C.H.P. nin, Hür. P. ve 2 il için de C.M.P. nin oylarıyla D.P. vi aşığı, yukarıdaki illerle milletvekilliği sayısı, 610 kişilik Mecliste 178 den 280 e çıkmaktadır. D.P. için tehlikeli olan milletvekilliği sayısı da 161 dir; toplam 441 dir.

Bu kadarlık farkın şimdiden kâpandığını söylemek ise herhalde yanlış olmayacaktır. Çünkü, 1957 seçimlerinde muhalefetin yekûnu olarak D.P. den daha fazla oy toplamış olması vakasına güçbirliği vakası inzimam edince, memlekette doğan mânevî hava, bunu gerçekleştirmeye kâfidir. Güçbirliğinin getireceği oy sayısı, hakikatte,

yukarıda verdiğimiz rakamlardan, bu mânevî tesiri dolayısıyla çok daha büyük olacaktır. Bu bakımdan, Hür. P. liler demokrasi dâvasına büyük bir hizmette bulunmuşlardır. Bundan sonra, parti olarak, Türk siyasi hayatından silinmemek ve yaşayabilmek için, D.P. nin mütedil unsurlarına büyük vazifeler düştüğü aşîkârdır.

(*) Çorumda C.M.P. den C.H.P. ye çok geniş ölçüde vukubulan iltihaklar ve Sinop'taki fiilî C.K.M.P. lideri Suphi Batur'un da Güçbirliği Cephesine geçişi dolayısıyla, bu iki ilde, toplamlara Hür. P. ninkinden başka C.M.P. nin oyları da ilâve edilmiştir.

(**) Bütün iller için verilen rakamlar vasatî oy sayısıdır; sadece Konya için en çok oy alan adayın oy sayısıdır.

Geri Bırakılan Seçimler ve Seçim Emniyeti

Türkiye Büyük Millet Meclisinin bu toplantı yılı önemli bir müzakere ile başladı. 12 D.P. milletvekili tarafından verilip hükümetçe de desteklenen bir teklifle, köy, kasaba ve şehirlerde muhtar seçimlerinin bir yıl sonraya tehiri isteniyordu. Teklifi müzakere ve kabul eden İçişleri Komisyonu, dikkate değer bir rapor yazmıştır. Komisyon raporunda, 1957 seçimlerinde aksaklıklar olduğu belirtiliyor; bu aksaklıkların başlıcası olarak kütük yolsuzlukları gösteriliyor ve seçim emniyetinin önemi üzerinde durularak, "kütük" meselesinin biran önce halli temenni ediliyordu. Bu mesele halledilmeden iyi ve sağlam bir seçim yapılamıyacağı gerekçesiyle, seçimlerin bir yıl sonraya tâliki isteniyordu.

Teklif sahiplerinin başka gerekçeleri de vardı: Bütün mahallî seçimleri aynı yıla toplamak suretiyle seçim tansiyonunu azaltmak; masraftan tasarruf gibi... Ancak İçişleri Komisyonu, bilhassa seçmen kütükleri ile ilgili gerekçe üzerinde durmuş, mazbatasında masraf bahsine hiç yer vermemiştir.

C.H.P. sözcüsü, 1957 seçimlerindeki aksaklıklar üzerinde ısrarlı şekilde durmakla beraber, muhtar seçimlerini bir kere daha tehir etmenin

zararlarını belirtti ve teklifin reddini istedi.

C.H.P. sözcüsünün dayandığı başlıca noktalar şunlardı:

a) Seçimlerin eşit, serbest ve dürüst olması demokrasinin temelidir. Fakat - İnsan Hakları Beyannamesinde belirtildiği gibi - bu seçimlerin devrî (periodik) olması, yani muntazam ve belli fasullarla icra edilmesi de şarttır.

b) Halen vazife gören muhtarlar ve ihtiyar heyetleri 2 yıl için seçtikleri halde, bir kanunla müddetleri dört yıla çıkarıldı. Şimdi de, sürelerine bir beşinci yıl ekleniyor.

Bu hal, seçenlerle seçilenler arasındaki normal münasebetlere zarar verir. Lüzumsuz gerginlikler yaratır.

c) Masraftan bahsedilerek seçim tehiri çok tehlikeli ve yanlıştır. Tasarruf denince, ilk akla gelen seçim oluyor. Tasarrufa gösteriş masraflarından başlanmalıdır. Seçimlerden tasarruf, hakikatte israfların en tehlikelidir. Murakabenin zayıflaması her çeşit yolsuzluk ve israfın kaynağıdır.

d) Mahallî seçimleri bir araya toplamak yanlıştır. Tam aksine, milletın nabzını daha iyi yoklamak için ayrı ayrı zamanlarda yapılması muvafık olur.

e) Seçim emniyeti dâvasının, bu vesile ile, nihayet Meclise malolması çok sevindirici bir gelişmedir. Ancak, mesele kütük mevzuatının islahından ibaret değildir.

Evvelâ, mevcut mevzuat ile 1950 ve 1954 de çok daha iyi seçimler yapılabildiğine göre, kütük perişanlığının ve yolsuzluklarının asıl sebebi mevzuatta değil, tatbikatta aranmalıdır. 1957 seçimleri ile ilgili muhalefet önermeleri Meclise getirilmeli ve Meclis tahkikatı açılarak sorumlular tesbit edilmelidir.

İkinci olarak, kütük şikâyetleri dışında, partizan idarî müdahalelerin; son gün mahkeme ilâmı ile seçmen yaratmanın hâkim teminatında açılan rahnelerin; radyoyu seçimden önce, seçim günü ve seçim gecesi tek taraflı bir siyasi tesir âleti olarak D. P. hizmetinde kullanmanın; âmme müesseselerine ait vasitalardan seçimlerde iktidar partisi hesabına faydalanmanın yarattığı eşitsizlik, güvensizlik ortadan kaldırılmalıdır. Seçim

emniyeti dâvası Meclise mal olmuşken, artık 1958 Türkiyesinin işgal etmemesi gereken bu dâva, kökünden halledilmelidir.

f) Eşit, emniyetli bir seçim yapmak gayreti ile ve bu zihniyeti temsil eden bir bakanla bugün muhtar seçimleri yapılabilir. Şayet yeni Köy Kanunu çıktığında seçimleri tekrarlamak zarureti hâsıl olursa, şimdi yapılacak seçimlerden de ders alınarak mevzuatın daha kusursuz hale getirilmesi imkânı doğar.

Muhalefet adına konuşan milletvekili, gerek 12 D.P. milletvekilinin "seçimleri tehir" teklifi; gerekse İçişleri Komisyonu raporunda yer alan "kütük aksaklıkları ve seçim emniyeti" konularında, hükümeti de açıkça vaziyet almağa ve görüşlerini söylemeğe davet etmiştir.

Hükümet adına konuşan Adalet Bakanı seçim kütüklerindeki aksaklıkları kabul ve en kısa zamanda "kütüklerin tanzimi işini hâkimlere veren, yani adli teminata bağlayan bir ıslahat" yapılacağını vâdetmiştir. C.H.P. Grubu adına, sözcü, bu teminattan ferahlık duyduklarını belirtmekle beraber, kütükleri "adli teminata" kavuştururken, hâkimleri de siyasi müdahalelerden kurtaracak teminat hükümlerinin sür'atle gerçekleştirilmesi temennisinde bulunmuştur.

Muhtar seçimleri ile ilgili münakaşalar, bir hakikati ortaya koymuştur : T.B.M.M. objektif ve memleketçi ölçülerle meseleleri ele alırsa, seçim emniyeti dâvası başta olmak üzere, siyasi huzuru ortadan kaldıran bütün antidemokratik mevzuat ve tatabikat sür'atle düzeltilmelidir.

Seçimlerin gecikmesi, son zamların ve 1957 seçimlerinden bu yana çok zorlaşan geçim şartlarının tesiri altında yapılacak bir seçimden, D.P. yi şimdilik kurtarmıştır. Fakat 1959 Kasımında yapılacak bir seçimin iktidar partisi için daha müsait şartlar içinde geçeceğini sanmıyoruz.

Zamlar Üzerinde Düşünceler

Tekel maddelerine ve şeker yapılan son zamların memlekette büyük aksülâmel uyandırdığı şüphesizdir. Bu zamlar çeşitli cephelerden tetkik edilebilir, menşeleri, nispetleri, sağlayacakları varidat, ortaya çıkan meselelerden

bâzılarıdır. Bunları kısaca gözden geçirelim.

Zamların esas menşei, memleketimizde beş yıldır devam ettirilen enflasyoncu politikadır. Dikkat edilirse hükümet hiçbir zaman enflasyonun mevcudiyetini kabul etmemiş ve türlü gayretler sarfederek enflasyon tezahürlerini gizlemeğe çalışmıştır. Bu meyanda devletin iktisadî sektöründe enflasyon yüzünden maliyetlerde vuku bulan hissedilir artışlara rağmen, istihsal edilen mal ve hizmetlerin fiyatları ya hiç artırılmamış, veya artış nispeti daima maliyeteki artış nispetinin altında kalmıştır. Bu yüzden hasıl olan işletme zararlarının Merkez Bankası tarafından kapatılması enflasyonu besleyen yeni bir kaynak olmuştur. 4 Ağustosta kabul edilen stabilizasyon siyasetinin icaplarından biri devlet iktisadî sektöründeki zararların Merkez Bankasına yükletilmesinden vazgeçilmesi idi. Tekel maddeleriyle şeker fiyatlarında yapılan artışın sebeplerinden biri budur. Ayrıca, malûm olduğu üzere, hükümet memur maaşlarını önümüzdeki bütçeden itibaren yükseltmeğe karar vermiştir. Bu zammın portresi 500 milyon lira civarındadır. Bu munzam masrafı karşılamak üzere yeni varidat temin etmek lüzumu aşikârdır. Tekel ve şeker zammının ikinci sebebi de budur.

Yapılan zamların nispetleri %45 ilâ yüzde yüz arasında değişmektedir. Şeker yapılan zam %45, çaya yapılan zam %60'tır. Bu nispetlerin çok yüksek olduğu şüphesizdir. Nispetlerin yüksek tutulması, kısmen bu maddelere ait fiyatlardaki yükselmenin umumî fiyat seviyesindeki yükselmenin gerisinde kalmış olmasına kısmen atfedilebilir. Yukarıda işaret ettiğimiz gibi, hükümet enflasyonu gizlemek istediği için, mevzu bahis maddelerin fiyatlarını şim diye kadar nispeten alçak tutmuştu. Yüksek nispette bir zam yapmanın diğer bir sebebi de varidat sağlamak arzusu olabilir.

Zamların satışlar ve varidat üzerindeki tesirleri meselesine gelince, bu husus, herşeyden evvel mezkûr maddelerin talep elâstikiyetine bağlıdır. Talep çok elâstiki olduğu takdirde, daha doğrusu elâstikiyet emsali (1) in üzerinde olursa, satış hasılatı, eskisine nazaran, daha düşük olur. Yukarıdaki maddeler meyanda talep elâstikiyeti en düşük olanı şüphesiz şekerdir (Şeker en mübrem ihtiyaçlar arasındadır). Şu halde şekerden temin edilen ver-

gi varidatının azalması beklenemeyeceği gibi, satış hasılatının, fiyattaki zam nisbetine yakın bir nispette artması beklenebilir. Zam pancar fiyatlarına intikal ettiğinden ve Şeker Şirketi zaten zarar ettiğinden zam neticesinde Devlet varidatının fazla artacağı tahmin edilemez. Çay talebindeki elâstikiyetin de oldukça düşük olması muhtemeldir. Çay yerine başka bir madde (kahve) ikame etmenin imkânsızlığı, çayın talep elâstikiyetini azaltan bir husustur. İnhisarlar Vekilinin 25 Kasım tarihinde Zafer Gazetesine verdiği beyanata göre 1957 senesinde Türkiye'de çay istihlakı 5600 ton olmuştur. Kilosu 25 liradan bu miktarın satış hasılatı 140 milyon liraya muadildir. 1958 de satışın 6000 tonu bulacağı tahmin edilmektedir. Şayet, fiyat artışını müteakip, satın alınan miktarda hiç değişiklik olmaz ise, bu miktarın getireceği hasılat 240 milyon lira olacaktır. Şu halde çaydaki talep elâstikiyetinin sıfır olduğunu farz edersek zamdan elde edilecek hasılat artışı 100 milyon lira olur. Fiiliyatta hasılat artışı bunun hayli altında kalacağı söylenebilir.

Tütüne gelince, muhtelif nev'î tütün ve sigara satışlarının 1957 senesinde 28.500.000 kilo olduğu anlaşılıyor. Üst üste mamul tütün vergisiz satış fiyatının ortalama olarak kilo başına 10 lira olduğunu farzederek, tütünün satış hasılatı 285 milyon lira tutar. Satış fiyatlarında %50 civarında bir yükselme, satılan miktarı ne derecede müteessir edecektir? İlk sene zarfında satın alınan miktarın en az % 10 nispetinde ve belki daha fazla düşeceği tahmin edilebilir. %15 olduğunu kabul edersek, yeni fiyatlarla satış hasılatının 348 milyon lira civarında olacaktır. Diğer bir deyişle kabul ettiğimiz şartlar altında, bu kalemden 60 - 70 milyon lira bir hasılat artışı meydana gelecektir.

İçkilerin hesabı daha güçtür. Fiyata mukavemetin en fazla bu sahada vukubulması beklenebilir. Hasılat artışının 50 milyon lira olduğu farzedilirse, Tekel maddeleriyle çaya yapılan zamların neticesinde, bugünkü şartlar altında çeşitli maddelerin satış hasılatında 200 milyon lira civarında bir artış beklenebilir. İnhisarların maliyetlerinde de artışlar vukubulacağı için onun tamamının devlete munzam varidat olarak intikal edeceği düşünülemez. Netice itibarıyla, belki yıllık munzam net varidat 150 milyon lira civarında olur.

Mensucatta Buhran

Birkaç haftadanberi, mensucat endüstrisinde ciddi bir buhranın çıktığına dair işaretler yığılmaya başlamıştır. Bir müddet evvel bilhassa yün sanayi branşında, kumaş fiyatlarının düştüğü ve fabrikaların kumaşları maliyet civarında veya maliyetin altında satmaya başladıkları duyulmuştu. Son zamanlarda ise mensucat atölye ve fabrikalarının işçilere yol vermeye başladıkları, bazılarının kapandığı haberleri gelmeğe başladı. Böylece, belki de bütün mensucat sanayiini ilgilendirecek şümüllü bir buhran karşısında bulunmamız ihtimali kuvvetlidir.

Sebepler veya sebepler ne olabilir? Yünlü mensucat branşındaki durum bazı hususiyetler arz ediyor. Birkaç senedenberi saf yün ithal etmek bakımından müşküller hasıl olduğundan, karışık kumaşlar imâl etmek mecburiyeti çıkmıştı; fakat enflasyonla mütemadiyen beslenmekte olan nakdî talep artmaya devam ettiği için, bu karışık kumaşların fiyatları durmadan yükseliyordu. 4 Ağustos tedbirleri, bankaların kredi seviyesini tahdit etmek suretiyle, enflasyonist temayülleri durdurmuş ve böylece inkişaf enflasyonunun sun'î talep artışına yakinen bağlı bulunan yünlü mensucat sanayiini tehlikeli bir duruma koymuştur.

Kredi tahdidinin, kredi ile çalışmakta ve stoklarını kredi ile finanse etmekte olan toptan ve perakendeci tüccarı müşkül durumda bırakmış olduğuna şüphe yoktur. Bunlar fabrikalara borçlarını kısmen ödiyememişler, kısmen de yeni siparişlerini azaltmışlardır. Bu sefer fabrikalarda stoklar yığılmaya başlamıştır. Anlaşılan fabrikaların ilk reaksiyonu, fiyatları mühim nisbette indirerek, stoklarını elden çıkarmaya teşebbüs etmek şeklinde olmuştur.

Kredi tahdidinin tüccar ve imalatçılar arasında finansman güçlükleri ihdas etmiş olmasına inzimamen bir de daha uzun vadeli bir meselenin mevzu bahis olması çok muhtemeldir. Stabilizasyon programıyla devaluasyonun yürütülmesinden sonra, halkın nakdî gelirinden, nispeten lüks eşyası sayılacak mallara harcıyabileceği paraların azalmış olması muhtemeldir. Zarurî eşyada ve bilhassa gıda maddelerinde mühim fiyat artışları olmuş, buna mukabil, nakdî gelir seviyesi takri-

ben aynı kalmıştır. Bunun neticesi ne olur? Netice ergeç lüks sayılacak maddelere talebin azalması şeklinde belirecektir. İşte yün kumaşları sanayiinin böyle uzun vadeli bir talep azalması karşısında kalması muhtemeldir.

Stokların likidasyonu ile başlayan buhranın son günlerde istihsale de si-rayet ettiği anlaşılıyor. İşçilerin çıkarılması ve fabrikaların kapanma tehlikesiyle karşılaşmaları bunun işaretidir.

Mensucat endüstrisinin, daha ziyade yünlü branşının bugün karşılaşmakta olduğu meseleler başka endüstri branşlarında da zuhur edebilir. Birçok sanayi kollarımızın senelerdenberi enflasyonun himayesi altında inkişaf etmiş olduğunu unutamayız. Sun'î olarak şişirilen talepler normal bir seviyeye dönecek ve böylece ilgili sanayi kollarının yeni duruma intibakları icabedecektir. Bunun da kolay olmayacağı aşikârdır. İşsizliğin bilhassa mühim bir mesele teşkil edeceği barizdir. Stabilizasyon programının devamı müddetince yeni iş sahaları bulmanın da kolay olmayacağı muhakkaktır.

Akademik Hürriyet ve Zamlar

Çeşitli sahalardaki tesirleri meydanında, son zamların bir de, hakikaten beklenmedik bir tesiri daha oldu. Yüksek Ticaret Okulunda Maliye dersi veren Prof. Âkif Erginay, derslerinin birinde zamlardan ve bunların bütçe açığını kapatmak üzere kabul edilmiş olmasından bahsedecek olmuş. Olur a, bugün, maliye nazariye ve tatbikatını ilgilendiren en aktüel mevzu bu zamlar değil mi? 1958 Türkiyesinde esen akademik hürriyet havasında bu zamların kürsüden, en ufak bir münakaşasına dahi tahammül edilmediği çok çabuk anlaşıldı. Filhakika, öğrenildiğine göre, profesörün zamları münakaşa ettiğini gören bir talebesi, ders hitamında derhal durumu okul müdürüne ihbar etmiş. Normal düşünen herkes okul müdürünün böyle âdi bir ihbarı nazarı itibare almayıp, mevzu bahis talebeyi azarlayacağını tahmin ederdi. Fakat hayır! Okul Müdürü ihbarı kabul ediyor, Âkif Erginay hakkında geniş bir tahkikat açılıyor ve mesele matbuata intikal ediyor.

Akademik hürriyetleri gerçekleştir-

mek vadiyle iktidara gelen D.P. nin idare ettiği 1958 Türkiyesinde böyle u-tandırıcı hâdiseler cereyan edebiliyor!

İhbarı yapan zavallı talebeye mi, bunu nazarı itibare alan müdüre mi, yoksa topyekûn akademik hürriyetin cemiyetimizde düştüğü acıklı durumamı üzülelim?

Yüksek Tansiyon

İnsan gövdesinde damarlar sertleşti mi tansiyon yükselirmiş. Bizde pansiyon kiralari gibi tansiyon da yükselmiş ki, 19 Kasım 1958 günü B. M. M. de Yozgat Milletvekili Ömer Lütfi Erzurumluoğlu ile 11 arkadaşının hazırladıkları ve muhtar seçimlerinin bir yıl geriye bırakılmasını deriş eden kanun teklifi müzakere, muhalefetin buna itirazları içinde — belki de onu bizzat ilham eden hükümetin de desteğini kazanarak — D.P. çoğunluğunca aynen kabul edildi. Müzakerelerin geçişinde şunları öğrendik:

a) O sırada «Yaylacılar» ovaya inmişlerdi.

b) Kendi iddialarına göre, D. P. yi 1957 seçimlerinde iş başında bırakan seçmen kütükleri berbat bir halde ve gerçekten de düzeltilmeğe muhtaçmış. Yalnız, bunun, muhalefet ağıziyle değil; iktidar ağıziyle söylenmesi gerekirmiş.

c) Mahallî idarelerin seçim masraflarını karşılayacak ödenekleri de yokmuş. Zararı yok, milletvekilleri seçimindeki «aslî üye» lik aidatımızı daha alamadığımız için, bir kredi de Belediyeye açardık.

d) «Seçimle gelen heyetlerin seçmenlerin reyini alınmaksızın yeniden iş başında bırakılmaları doğru mu? - doğrudur! - ve «Türk Milleti iradesini sandık başında tecelli ettiremeyecekse nerede ettirecektir? - bu gidişle ahrette - diye soran muhalefet milletvekilleri boşuna yoruldu.

Artık anlaşıldı sanırız: D. P. ye seçimden söz açmak ortaya derhal bir «tansiyon yüksekliği» çıkarmakta ve bu tansiyon - yani D. P. - düşünceyedek seçmenlerle seçileceklerin vuslatı daima bir başka bahara kalmaktadır. Onun için; seçim, seçmek, seçilmek gibi sözleri sözlüklerden çıkarmağa bak-

İktisadî Yarış

Rus liderleri, ihtilâlin başındanberi ağızlarından düşürmedikleri «Amerika'yı Geçmek» sloganını yakın bir istikbalde fiilen gerçekleştirmeğe karar vermiş görünüyorlar. Geçen ayın ortasında Kruşçev'in ilân ettiği iki yedişer yıllık plânının — 5 Yıllık Plânların yerini 7 yıllık plânlar almıştır — 1972-1973 yılları için çizdiği gayeler, Amerika'yı geçme arzusunun müşahhas bir ifadesidir. Temel maddelerin 1972-1973 te erişeceği istihsal miktarları bu kararın göstermektedir:

	1972 - 73 (Milyon ton)	Amerika 1957
Kömür	650-750	465
Ham petrol	393	354
Elektrik enerjisi	900	716 (Milyar kwh)
Ham çelik	107	102
Çimento	116	53

Amerika'yı geçmek arzusunun gerçekleşmesi tabii ki plânın çizdiği gayelerin yerine getirilmesi kadar, önümüzdeki 13 yıl zarfında Amerika'daki istihsal artışına bağlı olacaktır. Amerika'daki istihsal artışı hakkında şimdiden birşey söylemek mümkün değildir. Fakat Rusyanın 1972-73 yılları için çizdiği gayeler hiç de hayalî gözükmemektedir. Şöyle ki, Rusyanın II. Dünya Harbin den evvelki büyüme hızından çok daha yavaş bir hız, istenen gayeye erişmeye yetecektir.

Meselâ ilk yedi yıllık plânın sanayi istihsalı için tâyin ettiği %80 artış nisbeti, daha evvelki yıllara nazaran mütevazî bir hedeftir. Bu sebeple, hedefe erişmek zor olmayacaktır. Plân, belki ziraat sektöründe güçlüklerle uğrayacaktır. Yedi yılda ziraat istihsalı %70 nisbetinde arttırmak iddiası, eski tecrübeler gözönünde tutulursa, pek fazla realist görülmemektedir. İddianın gerçekleştirilmesi ziraat produktivitenin büyük ölçüde artırılmasına bağlıdır. Parti Genel Sekreteri bu hususta, yeni organizasyon metodları kadar, bir milyon yeni traktöre ve bol gübre istihsaline güvenmektedir.

Yedi yıllık plânın getirdiği en büyük yenilik, halkın yaşama şartlarının düzeltilmesinin ve hayat seviyesinin yükseltilmesinin ön plâna alınmış olmasıdır. 1965 yılına kadar 15 milyon

daire inşa edilecektir. Bu suretle adam başına düşen oda miktarı iki misli artacaktır. Plânda istihlâk malları sanayiine büyük bir yer ayrılmıştır. Et, süt, v.s. istihsalı en az iki misline çıkarılacaktır. Daha mühimi, haftalık çalışma saatlerinin azaltılması düşünülmektedir. 1962 yılında bütün Rusyada 40 saatlik iş haftası tatbik edilecektir. (Halen batı memleketlerindeki fiilî iş haftası fazla mesai yapılması dolayısıyla 40 saatin üstündedir.) İki yıl sonra 35 saatlik iş haftasının tatbikine girişilecek ve bu gaye 1966-68 yılları arasında tamamlanacaktır. Gayeye erişilmesi tabii ki produktivite artışına ve «otomasyon» un büyük ölçüde tatbikine bağlıdır. Kruşçev'in bu konuda en büyük ümidi teknisiyen ordusudur. 1965 e kadar yetiştirilecek 2.3 milyon yüksek ve teknik okul mezunu arasında mühendisler çoğunluktadır.

Eğer plân muvaffak olursa, iktisadî kalkınma gayeleri içinde bocalıyan ve parlömanter sistemin kötü işlediği birçok az gelişmiş memleket halkı üzerinde, Rus iktisadî sisteminin prestiji son derece yükselecek ve bu memleketler belki de Rusya'ya doğru kayacaklardır. Batı için böyle bir ihtimalin tahakkukunun ne kadar tehlikeli olduğu aşikârdır. Maamafih iyimserler, Rus halkı refaha kavuştuğu takdirde Demirperdenin lüzumsuz bir hâle geleceğini ve Doğu - Batı bloku arasında ki buzların çözüleceğini düşünmektedirler...

Batının, gelişmemiş Asya ve Afrika üzerindeki tehdidin askerî olmaktan çok iktisadî ve sosyal olduğunu artık görmesi ve bilhassa Amerika'nın tuttuğu rejimlerin mahiyetinden iktisadî yardımın miktar ve metodlarına varıncaya kadar, ve hepsinin üstünde, iktisadî ve içtimaf olayları görüşü açısından revizyon yapmak lüzumunu artık idrak etmesi elzemdir.

Kıbrıs ve B. Milletler

Kıbrıs meselesinin Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Siyasî Komisyonunda bu kere yapılan müzakeresi esnasında Türk ve Yunan görüşleri biraz daha belirli bir şekilde ortaya konmuştur.

Yunan karar sureti bu sefer, milletlerin kendi mukadderatlarına hâkim olmaları kaidesine istinad etmekten çok,

istiklâl fikri üzerinde durmaktadır. Yunan karar suretine göre, bu istiklâl teminata bağlanmış bir istiklâl olacak ve Adadaki Türk azınlığının hakları ve bu azınlığın, Adanın idaresine münasip nispette iştirâki de teminata bağlanacaktır.

Bu Yunan karar suretinin yetersiz olduğu açıktır. Gerçekten, bu karar suretinde bağımsızlığın mecburiliği fikrin den bahis yoktur. Bağımsızlığın teminat altına alınmasından maksadın ne olduğu ise anlaşılammaktadır. Gerçekten, bağımsızlığı milletlerarası teminat altına alınmış olan bir devletin kendi kararıyla bir diğerine iltihakı da bir hâkimiyet tasarrufu sayılır. Türkiyenin kabul edemeyeceği şey de, işte budur.

Türk karar sureti ise, ilk defa self-determination prensibinden bahsetmiştir. Türk Hariciyesi bu suretle, self-determination prensibinin Kıbrıs'ta aslâ tatbik edilemeyeceği tezini savunduğu 1955 Eylülünden beri büyük bir mesafe katetmiş demektir. Bu, hem doktrin bakımından, hem de diplomatik maslahat bakımından memnuniyetle karşılanmalıdır. Türk projesi bittabi, self - determination prensibinin her iki cemaate ayrı ayrı ve eşit surette tatbiki için gereken hüküm ihtiva etmektedir.

Buna karşılık, Türk karar tasarısında, «taksim prensibiyle müşterek idare prensibinin b'rbiriyle nasıl bağdaştırılacağına» dair hiçbir hüküm yoktur. Dışişleri Bakanı da, demeçlerinde bu konuda hiçbir yenilik getirmemektedir. Halbuki, Başpiskopos Makarios, Amerikan televizyonunda, Kıbrıs'ın fizikî taksiminin imkânsızlığını belirtmiş ve böyle bir taksim yapıldığı takdirde herhangi bir şekilde tesbit edilecek olan Türk bölgesinde Rumların yine de çoğunlukta olacaklarını ileri sürmüştür. «Taksim prensibiyle müşterek idare prensibinin bağdaştırılmasından» maksat da, esasen, fizikî taksim bu mahzuru bertaraf etmektir. Bu mahzur nasıl bertaraf edilecektir? Bu, ancak, Kıbrıs statüsü hakkında daha müşahhas teklifler getirmemizle anlaşılabilir. Meseleyi müşahhas bir hâle getirmedikçe, Yunan tezlerini kat'î bir yenilgiye uğratmanın kolay olamayacağı, FORUM'un daima savunduğu bir fikir olmuştur. Meseleyi müşahhas hâle getirdiğimiz takdirde ise, Yunan tezlerinin yavaş yavaş gerilemesini sağlamak kaab'ldir.

Berlin Meselesi

Sovyet Rusya, Berlin hakkındaki Dörtlü Anlaşmalar gereğince Doğu Berlinde haiz olduğu hak ve yetkileri Doğu Almanya Hükümetine devredeceğini bildirmiştir. Bu devir işi, Batılılar Berlin'in Birleşmiş Milletler garantisi altında serbest bir şehir olmasını kabul etmedikleri takdirde yapılacaktır.

Sovyetlerin, Berlin'i Birleşmiş Milletler kontrolü altında serbest bir şehir hâline getirme teklifi, birçok Birleşmiş Milletler üyelerini cezbedebilecek kurnazca bir tekliftir. Hakikatte, Batıdan maksadın, Berlin'in Batı ile ilgilerini tamamiyle kesip onu fiilen Doğu Almanya'ya ilhak ettirmek olduğundan şüphe etmek için türlü sebepler vardır.

Fakat, Sovyetlerin asıl maksadı, bu teklifleri reddedilince, Doğu Berlin'deki yetkilerini Pankow Hükümetine devredip Batı devletlerini tanımadıkları ve tanıyamayacakları bu Hükümetin makamlarıyla temas haline getirmek ve bu Hükümetin çıkaracağı müşkülâtın ortadan kaldırılması karşılığında onun Batı tarafından tanınmasını sağlamaktır.

Batılılar, tanımadıkları hükümetlerle, milletlerarası münasebetlerin icaplarından olarak müzakere ve temas ettikleri, Kuzey Kore ve Kuzey Vietnam şıklarında görülmüştür; Batılıların, Doğu Almanya hukuk nizamının tanıdığı Doğu Almanya şirketleri vasıtasıyla bu memleketle ticarî münasebetlerde buldukları da doğrudur. Bütün bunlar bu Hükümetlerin tanınması neticesini doğurmamıştır ve doğurmaz.

Fakat, Batılıların, hürriyet idealinin ayrılmaz bir parçasını teşkil eden Batı Berlin'i terketmeleri ne kadar imkânsızsa, Pankow'daki istibdat rejimini tanımaları da okadar imkânsız olacağını azimle ve ısrarla göstermeleri lâzımdır.

Sudan'da Askerî Darbe

Sudan'da idare, Ordunun eline geçmiş bulunuyor. Bu konuda hâlâ tamamen aydınlanmış değiliz. Mareşal Abbud'un hareketi, Kahireyle birleşmek

veya dış politikasını Kahire'ninkine göre ayarlamak maksadıyla mi yapılmıştır? Yoksa bundan önceki Hükümetin her sahadaki başarısızlıklarından bıkan Ordunun münhasıran iç mahiyette bir hareketi karşısında mıyız? Bugüne kadar Sudan'dan gelen haberler bu hususta kat'î bir hükme varılmasına imkân vermiyor.

Kahire Hükümetinin dahi bu konuda bir bekleme politikası güttüğünü görüyoruz. Batılılar da tereddüt içindedirler.

Mareşal Abbud hareketinin neticesi ne olursa olsun, bu hareket de şunu gösteriyor ki bir memlekette Batıya bağlılık politikasının devamını, sadece muayyen bir Hükümetin iktisadî yardım yoluyla tutulması esasına dayandırmak mümkün olamayacaktır.

Öte yandan, yine bu hareketin neticesi ne olursa olsun, Sudan'da Kahire'ye yakınlaşma temayülünün kuvvetlenmiş olduğunda şüphe yoktur. Mısır-la birleşme taraftarı olan Millî Birlik Partisinden ayrılarak Demokratik Halk Partisini kuranların, darbeden önce, tekrar eski partilerinin politikasına doğru dönmeye başlamaları bunu yeter derecede isbat etmektedir.

Fransız Seçimleri

Fransız seçimleri, Komünistlerin 1945 ten beri en büyük yenilgisidir. Gerçekten, bu Partinin seçmen kütlesi içindeki yeri hiçbir seçimde bu kadar azalmamıştır. Son seçimlerin sevinmeye değer tek noktası da budur.

Bunun dışında Fransız seçimlerinden çıkacak parlâmentonun, Fransa'nın bugün karşılaştığı dâvaları halledemeyeceği muhakkaktır. Gerçekten, Fransız halk oyundaki cereyanlar, her ne kadar Sosyalist Partisinin biraz daha kuvvetlenmesini mümkün kılmışsa da, seçimlerin hakikî galipleri muhafazakâr kuvvetlerdir. Hıristiyan - Demokratlar eski kuvvetlerini seçmen kütlesinde hemen aynen muhafaza edebilmişlerdir. Müfrit sağdaki vergi aleyhtarları Poujade taraftarları büyük bir yenilgiye uğramışlarsa da, Bağımsızlar Millî Merkezi etrafında toplanmış olan

veya onunla ilgili muhafazakârlar, ilk defa, Komünistlerden bile daha fazla oy nisbeti toplamak suretiyle en kuvvetli siyasî teşekkül değilse bile, siyasî cereyan hâline gelmişlerdir. Ayrıca, (General De Gaulle'ün seçimlerde isminin kullanılmasına mâni olmuş bulunmasına rağmen) eski Gaulteiste'ler seçimlerde büyük bir parti olarak tekrar ortaya çıkmaya muvaffak olmuşlardır. Bu partinin birçok idarecileri, partilerini bir merkez partisi olarak ortaya çıkarmak istiyorlarsa da, seçilecek mebusların çoğunluğunun Soutelle'in fikirleri etrafında toplanan muhafazakârlar olacağı mukakkaktır.

Bu parlâmentonun, Fransız karşılaştığı büyük dâva olan Cezayir meselesine çare bulabileceğini sanmak beyhudedir. Binaenaleyh, hâll edilmesi Cezayir işinin hâlline bağlı olan iktisadî ve sosyal dâvalar da daha uzun bir devre için sürüncemede kalacak demektir.

Bu durumda, tek teminat, (eskisine nisbetle hayli zayıflamış olmakla beraber) yine General de Gaulle'dür. Hükûmete girmediği takdirde, Sosyalistlerin kendi programlarına daha uygun bir hareket hattını Muhalefette benimseyip benimsemiyecekleri ise meçhuldür.

Sahip ve Yazı İşleri Müdürü
Nilüfer YALÇIN

Sekreter:

Abdullah F. UZUN

İdarehane: Büyük Han, No. 55

Yenişehir - Ankara

Tel: 26754

Haberleşme Adresi:

Posta Kutusu 131 - Ankara

Dizildiği ve Basıldığı Yer:

Ayıldız Matbaası — Denizciler Caddesi, Saka Han, Alt Kat

Tel: 17507 — Ankara

İncelemeler

Son Ders

Yaşar KARAYALÇIN

HADİSE :

Üniversitenin yaz tatilinde bulunduğu Temmuz ayında Türk halkoyu ve ilim hayatını yakından ilgilendiren ve basında oldukça geniş reaksiyon uyandıran bir hadise cereyan etmiştir: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinin emekliye ayrılmış bir ordinaryüs profesörü aynı fakültenin bir ordinaryüs profesörü ile bir doçentinin müştereken kaleme aldıkları ve fakültenin resmî yayınları arasında yer alan bir kitabın kendisinin daha evvel yayınlanmış eserinden kaynak gösterilmeden alınmış olduğunu ve bir intihal hadisesinin mevcut bulunduğunu ileri sürmüş, bunun üzerine müellifler de mevcut nüshaları emekli ordinaryüse teslim etmişlerdir. Fakat hadisenin basına intikal etmesi üzerine müellifler gazetelere bir açıklama göndererek bahis mevzuu kitabın talebenin eline bir an evvel geçmesi için sür'atle hazırlanmış bir "not" olduğunu, bu sebeple referans veremediklerini, suitefehümü tamamen izale için bütün referanslarını ayrıca gösterecek bir broşür hazırladıklarını bildirmişlerdir. Bu açıklamayı emekli ordinaryüs yine gazetelere gönderdiği bir mektupla cevaplandırarak kitabın bir "not" değil, eser olduğunu, referansları gösterecek bir broşürün "boşuna bir zahmet, "çok geç kalmış, faydasız" bir gayret olduğunu ifade etmiş ve "arzuları veçhile bu hadiseden dolayı ceza, hukukî ve inzibatî icra ve davada bulunmayacağını" tek rarlamış ve "yıllarca beraber bulduktan sonra bu günlük vaziyetimiz, karşılıklı yazışmamız ne hazin bir tecellidir" demiştir (20 Temmuz tarihli gazeteler).

Bu iddaların ve mektupların neşri üzerine basında Senatonun derhal harekete geçmesini isteyen yazılar çıkmış ve yine gazetelerden öğrendiğimize göre bu hususta Senatoya bazı müracaatlar da yapılmıştır. İstanbul Üniversitesi veya Hukuk Fakültesinde bu hadise dolayısıyla ne gibi muameleler cereyan ettiği veya etmekte olduğu şimdiye kadar açıklanmamıştır. Türk ilim hayatını ve üniversite öğretim üyeleri ailesini pek yakından ilgilendiren ve hiç şüphesiz onları rencide etmiş bulunan bu müessif hadiseyi burada anahatlarıyla hukukî ve meslekî bakımdan tahlil etmek istiyoruz.

KİTAPIN MAHİYETİ :

751 sayfalık bu kitabın bir "not" olmadığı ve bir "eser" olduğu bizzat önsözde müteaddit defa belirtilmiştir. Esasen kitaba bir göz atmak bu neticeye var-

mak için kâfidir. Emekliye ayrılmış olan muhterem ordinaryüsün kitabı ile bahis mevzuu kitabı karşılaştığımız zaman vardığı netice şudur: her iki kitabın sistematığı esas itibarıyla aynıdır. Bazı bahislerde yer değişikliği yapılmışsa da bu bahislerin iç bölümleri aynı şekilde muhafaza edilmiştir. Kitabın üçte ikisini aşan bir kısmında emekli hocanın eserindeki mantıkî teselsülü paragraf paragraf müşahede etmek mümkündür. Yeni kitapta sadece cüz'î ifade değişiklikleri yapılmış fakat fikir teselsülü hemen aynen muhafaza edilmiştir. Kitabın çatısı ve esas malzemesi emekli Hocanın kitabının aynıdır. Yalnız bazı bahislerde münferit ilâveler yapılmış, bazı fikirler ve bahisler tafsil edilmiş, Hocanın rakamla yaptığı tasnifler - bir değişiklik yapılarak - metne ithal edilmiştir. Bu cüz'î değişiklik ve ilâvelerin yanında ilk eserde bulunmayan yeni bir iki bahis de mevcuttur (meselâ Milletlerarası Ceza Hukuku bölümünün büyük bir kısmı).

Eserin çatısı ve kullanılan malzemenin büyük bir kısmı emekli Hocanın kitabından alındığına ve sadece bazı ilâveler yapıldığına göre yeni kitap Fikir ve Sanat Eserleri Kanununa göre bir "İşleme"den başka bir şey değildir. Bu itibarla ilerde referansları ihtiva edecek bir broşürün yayınlanmasıyla de kitabın bu vasfının bertaraf edilemeyeceği kanaatindeyiz,

HUKUKİ DURUM :

a) 1951 yılında kabul edilen Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ile Türk fikir hayatında eser sahipliğinden doğan haklar geniş ölçüde korunmak ve bazı kalem sahiplerinin gayri meslekî ve gayri ahlâkî hareketleri önlenmek, fikir hayatımızın maalesef her kademesinde rastlanan lâüballi gidîşe bir son verilmek istenmiştir. İntihal, her derecede fikir hırsızlığı bu kanuna göre cezayı muçip bir fiildir.

Eser sahibine tanınan hak ve selâhiyetler eserin bütününe ve parçalarına şamildir (m. 13 f2). Bir eseri işlemek hakkı münhasıran eser sahibine aittir. Bir eserden iktibas dahi ancak muayyen hallerde caizdir: bir eserin sadece bazı cümle ve fıkraları bir ilim ve edebiyat eserine alınabilir. Bu halde dahi iktibasın belli olacak şekilde yapılması, ilim eserlerinde iktibas hususunda kullanılan eserin ve eser sahibinin adından başka bu kısmın alındığı yerinde belirtilmesi lâzımdır (m. 35). İzinsiz işleme ve yolsuz iktibas hukuk dâvaları yanında ceza dâvaları açılmasına da

sebeplendirilir. Bu suçların cezası 500-5000 lira ağır para cezası veya 7 günden 3 aya kadar hapis cezasıdır (m. 71-72). Bu suçların takibi şikâyete bağlıdır (m. 75).

İncelediğimiz hadisede bir "izinsiz işleme" ve "yolsuz iktibas" suçu vardır. Ve bu suç kitabın neşri ile tekemmül etmiştir. (Bu itibarla sonradan çıkartılacak bir broşürde kaynak gösterilmesi suç üzerinde müessir olmaz, bilâkis ikrarı tazammun eder). Asıl eser sahibi şikâyette bulunmayacağını bildirmiş ve ilgili mercle şimdiye kadar şikâyette bulunmamış olduğuna göre izinsiz işleme suçu dolayısıyla takip bahis mevzuu olmayacaktır. Fakat yolsuz, usulsüz iktibas suçu ve kaynak gösterme mükellefiyetinin ihlâli için aynı neticeye varılmaz. Çünkü bu suç dolayısıyla şikâyet hakkı yalnız eser sahibine değil, aynı zamanda "tecavüz eden veya tecavüze maruz kalan kimsenin mensup olduğu ilim müessesesi"ne de ait bulunmaktadır (m. 75 f2 N. 1).

Eser sahibinin şikâyet hakkından feragati halinde ilim müessesesinin şikâyet hakkı ortadan kalkacak mıdır? Bu suale sayın Prof. Belgesay (Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Şerhi'nde (İst. 1956, S. 137) müsbet cevap vermekte, fakat fikrinin hukukî mesnedini belirtmemektedir. Kanaatımızca "tecavüz eden.... kimsenin mensup olduğu ilim müessesesi"ne böyle bir şikâyet hakkı tanınmasının gayesi eser sahibinin hakkını korumak değil, kaynak gösterme mükellefiyetini ihlâl etmek suretiyle bir ilim müessesesi mensubu tarafından o ilim müessesesinin zedelenmiş bulunan ilmi itibarını ve şerefini korumaktır. Esasen ceza hukuku sahasında birden fazla şahıs şikâyet hakkına sahip olursa her şikâyet hakkı diğerinden müstakil sayılır ve "birinin veya bazılarının vazgeçmiş olmaları, vazgeçmemiş olanlara sırayet etmez." Bizzat Dönmezer Erman'ın eserinde de bu görüş açıkça ifade edilmiştir. (S. 737).

Bu duruma göre İstanbul Hukuk Fakültesi, bir ilim müessesesi olarak, bir senelik müruruzaman müddeti içinde şikâyet hakkını kullanmak selâhiyetine sahiptir. Bir amme müessesesi ve hele ilmi prestijini her şeyin üstünde tutması gereken bir ilim müessesesi olarak Hukuk Fakültesi bu selâhiyetini kullanacak mıdır. Bunu tabiatıyla zaman gösterecektir. Bu selâhiyetin kullanılmasında uygun görülmediği takdirde Türk ilim hayatını ilgilendiren bu kadar mühim bir hadisede Fakülte, bunun gerekçesini her halde Türk halkoyununa bildirmeyi ciddi bir hareket tarzı sayacaktır.

b) Hadise bir de Üniversiteler Kanunu muvacehesinden incelenebilir. Suç isnat edilen kimseler üniversite öğretim üyeleridir. Hâdise doğrudan doğruya fakültenin bir ders kitabıyla ilgili ve kitabın müellifleri de öğretim üyesi olduğuna ve hele ihbar eden kimse de fakültenin emekli bir hocası ve o kürsünün eski sahibi olduğuna göre üniversite ve fakültenin ayrıca bir disiplin tahkikatı açması ve durumu meslekî bakımdan da incelenmesi

gerecektir.. Disiplin suçlarında ceza tek lifi yapmak selâhiyeti, Üniversiteler Kanununa göre, üniversite veya fakülte yönetim kurullarına aittir. Ceza verme yetkisine ise esas itibarıyla Üniversite Senatosu sahiptir (m. 46).

Bu duruma göre hadisede Senato ilk harekete geçecek makam değildir. Teşebbüsün fakülte veya üniversite yönetim kurullarından gelmesi lâzımdır.

İddialar sabit görüldüğü takdirde bahis mevzuu öğretim üyelerinin "meslek vekar ve haysiyetine uymayan", bir harekette bulunma suçu ile ve en az kusur bildirme cezası talebiyle Senatoya verilmesi gerekmektedir. Eser sahibinin "...inzibati dâva ve iddiada bulunmayacağım" beyanı tabiatıyla disiplin tahkikatının açılmasına mani bir hal değildir. Üniversite öğretim üyeliği mesleğinin vekar ve haysiyetini koruma hakkı ve vazifesi, resmen, üniversitenin selâhiyetli makamlarına aittir. Mağdur hukuk dâvasını açmayabilir, ceza dâvası için şikâyet hakkını kullanmayabilir. Bunlar sadece eser sahibinin şahsını ilgilendirir. Disiplin suçundan takibinden mağdurun vazgeçmesi tabiatıyla bahis mevzuu olamaz. Çünkü disiplin suçu âmme hizmeti ve hadisede ayrıca bir mesleğin vekar ve haysiyetile ilgili bulunmaktadırlar.

DİĞER MESELELER :

Hukukî cephesini inceledikten sonra, hadisenin diğer veçhelerine de ayrıca temas etmek istiyoruz :

a) İzinsiz işlemenin ve yolsuz iktibasın iki öğretim üyesinin adını taşıyan müşterek bir eserde yapılması izahı güç bir keyfiyettir. Zira iki öğretim üyesinin bu konuda "iştirak" halinde bulunabilmesi pek uzak bir ihtimaldir. Müşterek eserlerde hangi kısımların kim tarafından kaleme alındığının belirtilmemesi müşterek yazar görünen kimseleri - bilhassa memleketimizde - çeşitli tehlikelere maruz bırakabilir. Bu son hadisede de bunun bariz bir misalinin mevcut olduğu kanaatindeyiz. Bu bakımdan her halde hadisede henüz açıklanmamış bazı kısımlar mevcut bulunduğunu tahmin edebiliriz.

b) Ordinaryüs Profesör, "üstün derecede ilmi araştırma ve yayınlar yapmış ve mesleki üstün başarılarıyla tanınmış" olduğu hususî bir komisyon, profesörler kurulu ve nihayet Senato tarafından tasdik edilmiş bir ilim adamıdır. Bir ordinaryüsün mevkiinin gerektirdiği vekarı ve mensup olduğu ilim müessesesinin itibarını her şeyden çok titizlikle koruması gerekir. Bu hadise her kademedeki öğretim üyeleri seçiminde ve ilmi sıfatların tevcihinde rapor imzalama ve oy vermenin manevî mesuliyetinin ağırlığını bir daha gösteren acı bir misaldir. Müsbet oy veren ve rapor imzalayanların sonradan acı hakikatlerle karşılaştıkları vakit nedamet ve vicdan azabı duymamaları için yalnız vicdanın sesini dinlemeleri ve ona göre hareket etmeleri gerekir. Mazeret sebeplerinin makbul olmayacağı tek bir saha varsa o da kanaatimizce bu sahadır.

c) Hâdisenin faili olarak itham edilen öğretim üyesi (veya üyelerinin) bir hukukçu ve hele bir cezacı olması (veya olmaları) da şayanı dikkat bir husustur. Ayrıca intihâl suçu ile manen mesul tu-

lmuş olan öğretim üyesinin "basın hukuku" ile alakalı bir eser yazmış bulunması da talihi garip bir cilvesidir. İlgilinin bir öğretim üyesi, ve bir ordinaryüs; bir hukukçu, üstelik bir de cezacı olması şüphe yok durumu ve cezayı ağırlaştırıcı bir haldir.

ç) Bu günkü Üniversiteler Kanunu üniversite ve fakültelerin idaresinde "kollejiyal" sistemi kabul etmiştir. Fakültenin, üniversitenin gidişinden o gidişi düzenlemekle vazifeli heyetler mesuldür. Bu heyetlerde üye olan her öğretim üyesinin o heyetin vazifeli bulunduğu hususlarda manevî ve şahsî bir mesuliyeti vardır. Kurulların gereken teşebbüsleri yapmakta gecikmeleri, kanaatimizce, o kurulun her üyesini ayrı düşünürmelidir.

d) Öğretim üyelerinin İstanbul'da ve Ankara'da birer dernekleri vardır. Bu dernekler maalesef hiç bir faaliyet gösteremekte ve fonksiyonlarını ifa edememektedir. Böyle bir hadisede öğretim üyelerinin mesleki itibarı ve menfaati, üniversitenin resmî mercileri kadar bu dernekleri de yakından ilgilendirmeliydi. Adı geçen derneklerin son derece hassasiyet göstermesi gereken hususlarda sükûtu ihtiyar etmeleri ve mesleki - ilmi disiplini temin için resmî mercilerden evvel harekete geçmemeleri memleketimizin ilim, meslek ve manevî hayatı için büyük bir eksikliklerdir.

e) Bu hadiseyi bazıları Üniversite ve Fakülteye mal etmek ve doğrudan doğruya müesseseleri itham etmek istemişler, geçen seneki Arsa meselesini de misal vererek bu hadise ile İstanbul Üniversitesi'nin kısa bir zamanda ikinci bir ağır darbe yemiş olduğunu ifade etmişlerdir. Biz şahsen bu kanaatte değiliz. Arsa meselesi gibi bu mesele de sadece bazı öğretim üyelerinin "şahsı"na ilgilendiren bir husustur. Ve hiç şüphe etmiyoruz bu gibi hâdiselerden son derece üzüntü duymuş ve duymakta olan pek çok öğretim üyesi vardır. Bu hadisede İstanbul Üniversitesi ve Hukuk Fakültesi henüz tutumunu belirtmemiştir.

Üniversite ve fakülte hayatını yakından bilenler bir meslekdaş, bir arkadaş, bir dost veya bir hoca aleyhine verilecek

oy veya kararın ne kadar güç olduğunu elbette takdir ederler. Fakat bu dostluk ve arkadaşlık münasebetinin üstünde bir de vazife münasebeti vardır ki bunun, hele müessesenin vekar ve haysiyeti bahis mevzuu olan hallerde, hiç şüphe yok, her şeyin üstünde tutulması lâzımdır. Üniversite ve fakülteler ve umumiyetle kollejiyal sisteme göre idare edilen müesseseler ancak dostluk, hatır, menfaat, örtbas etme ve yersiz müsamahaların hâkim olduğu hallerde halkoyu ve tarih huzurunda haklı darbelerle maruz kalırlar. Biz bu hadisede de Üniversite ve Fakülte manevî şahsiyetinin rencide edilmeyeceği kanaatindeyiz. Ve bu kanaati ifade ederken yanılmış olmadığımızı ümit ve temenni ediyoruz.

f) Kitabın üniversite ve fakültenin resmî yayınları arasında çıkmış olması (No. 766/158), hadisenin bugün için İstanbul Üniversitesi ve Hukuk Fakültesiyle doğrudan doğruya ilgili kısmını teşkil eder. Bu hâdiseye üniversitelerin yayın ve telif hakkı meselelerine bir yenisini ilâve etmiş bulunmaktadır. Fakültelerin ilgili mercileri bu meselelere birer hâl tarzı aramak durumundadır. İlerde bu konuyu ayrı bir yazıda ele alacağımızı ümit ediyoruz.

g) Bazı meslekdaşlarımız, hâdiseyi alenileştirmek ve bu mecraya sokmak suretiyle emekli Ordinaryüsün, mensup olduğu müesseseye ve eski bir talebesine, yanında yetiştirdiği eski asistan ve doçentine karşı çok ağır bir hareket yapmış olduğu fikrini ileri sürmüş ve Hocayı tenkit etmek istemişlerdir. Yukarıda belirttiğimiz gibi hadisenin müessesenin itibarıyla bugünkü safhada bir ilgisi yoktur. Hareketin "çok ağır" olduğu şüphesizdir. Fakat bunun sebebi hadisenin mağduru değil, failidir.

Muhterem emekli Hoca kanaatimizce talebesine ve genç meslekdaşına "son" dersini vermiştir. Bu "son ders" diğer talebeler ve meslekdaşlar için ya bir "ilk" ders veya zamanında yapılmış bir ikaz veya ihtardır. Kimbilir belki de bu "son" dersiyle muhterem Hoca, zamanında verilememiş bazı derslerin kefareti ödemiş istemiştir!

Son Pakistan Olaylarının Mahiyeti ve Önemi

BİLAL N. ŞİMŞİR

İç politikanın canlılığı, bazan dış olayları arka plâna atıyor. Geçen ay içinde dost ve müttefik Pakistanda olup bitenler de bu yüzden, Türkiye'de gereği kadar yakından takip edilmedi. Oysa ki, bu olaylar Pakistan için olduğu gibi, Bağdat Paktı ve dolayısıyla Türkiye için de büyük önem taşır. Çünkü, Irak'tan sonra, Bağdat Paktının diğer bir üyesinde de esaslı bir rejim değişikliği olmuştur. Gerçekten 7 Ekim 1958 günü Pakistan Cumhurbaşkanı General İskender Mirza ile Silâhlı Kuvvetler Başkomutanı General Muhammet Eyüp Han beraberce bir "hükümet darbesi", başka bir deyimle, "kansız bir ihtilâl" yap-

mışlar, 23 Mart 1956 tarihli Anayasa yürürlükten kaldırılmış, merkez ve eyalet hükümetleriyle meclisleri dağıtılmış, bütün siyasi partiler kapatılmış ve bütün memlekette sıkıyönetim ilân edilmiştir. Böylelikle meclis hükümeti sistemi sona ermiş ve onun yerine bir askerî idare geçmiştir. Bu değişikliğin yankıları henüz devam ederken, Pakistan olaylarını takip edenler ikinci bir sürprizle karşılaşmışlardır. Yirmi günlük bir ikili idareden sonra darbenin iki numaralı adamı General Eyüp Han, İskender Mirzayı da uzaklaştırarak bütün idareyi eline almıştır.

Bu darbenin anl sebeplerinden bir ta-

nesi, memleketin siyasi istikrarsızlığı olmuştur. Pakistan, 1947 de kurulduğundan beri bir türlü istikrara kavuşamamış, kabine değişikliklerinin arkası kesilmemiştir. 11 yıl içinde dokuz tane hükümet ve yedi tane Başbakan değişmiştir. Hükümet darbesi arifesinde başta Cumhuriyet Partisi lideri Firuz Han Nun'un koalisyon hükümeti vardı. 1957 de kurulmuş olan Firuz Han Nun hükümeti ciddi güçlüklerle karşılaşyordu ki, bunlardan bir tanesi memlekette genel seçimlerin yapılması meselesi idi. Bilindiği gibi, 11 yıldan beri Pakistan'da henüz bir genel seçim yapılmamış, biraz da bu yüzden gerek meclisler içinde ve gerek dışında parti disiplini diye bir şey kalmamış, siyasi mücadeleler anormal şekilde girmiştir. Genel seçimler ise, sık sık vadeli olduğu halde bir türlü yapılamamış ve tesbit edilen tarihler daima geri atılmıştır. Firuz Han Nun hükümeti de Kasım 1958 de seçimlere gidileceğini açıklamıştı. Gerek Müslüman Birliği Partisi, gerek Doğu Pakistan'ın en büyük partisi olan ve eski Başbakanlardan Suhrevardi'nin başkanlık ettiği Halk Birliği Partisi, hükümete ancak tesbit edilen tarihte seçimlerin yapılması şartıyla yardım vadetmişlerdi. Fakat sonradan, bu yaz, seçimler tekrar Şubat 1959 tarihine atılınca siyasi hava birdenbire gerginleşmiştir. Öyle görülmüyordu ki, seçimlerin bir defa daha geri atılması, bilhassa Doğu Pakistan'da ciddi kargaşalıklara sebep olacaktı. Muhalif partiler, bir taraftan hükümet aleyhine birleşmek ve seçimlerin tekrar geri atılmasını önlemek için çalışırken, diğer taraftan da kendi aralarında şiddetli mücadeleye girişmişlerdi. Eylül ayı içinde Doğu Pakistan Meclisinin açılması üzerine siyasi havanın ne kadar gergin olduğu açıkça görülmüş ve mecliste iktidar partisi ile muhalefet partileri arasında çıkan münakaşalar ve kargaşalıklar sonunda nizamsız bir şekilde bu mevkide getirilmiş olan Mec. Bşk. öldürülmüştü. Aynı şekilde, Batı Pakistan'da da gerginlik artmış ve 1956 yılındanberi devamlı olarak muhalefet yapmakta olan Müslüman Birliği Partisi, hükümet aleyhine şiddetli bir kampanyaya girişmişti. Bilhassa hükümetin siyasi partilere bağlı yarı - askerî teşekkülleri kapatma kararından sonra Müslüman Birliği ile Merkez Hükümetinin arası fena halde açılmıştı. Daha Kaid-i Azam Cinnah zamanından beri Müslüman Birliğine bağlı bu çeşit bir yarı - askerî teşekkül vardı. Bu yüzden hükümetin kararını kendisine yöneltilmiş bir şiddet tedbirini kendisine gördüyordu. Nihayet Müslüman Birliği'nin lideri Han Abdul Kayyum Han'ın seçim stratejisini kararlaştırmak için Karaçi'ye geldiği zaman kendisini karşılayan kalabalık bir halk kütlesi, polis tarafından göz yaşartıcı bombalarla dağıtılmıştı.

Bu arada Merkez Hükümeti içinde de şiddetli bir buhran zuhur etmişti. Bir defa kabinedeki Cumhuriyetçiler arasında, bilhassa Başbakan Firuz Han ile Maliye Bakanı Amjad Ali arasında kalkınma masrafları yüzünden şiddetli bir anlaşmazlık vardı. Doğu Pakistan'ın iktidar partisi olan Halk Birliği Partisi de Firuz Han

Nun hükümetine devamlı baskı yapıyordu. Bir müddet önce diğer bir muhalefet partisi olan Kirşak Sramik partisinden Hamdul Hak Çovduri'nin Merkez Hükümetine girmesi üzerine, Halk Birliği Partisi de koalisyon katılmak için daha şiddetle ısrar etmeye başlamış ve nihayet Ekim ayı başında altı üyesini Firuz Han Nun hükümetine sokmaya muvaffak olmuştu. Fakat dört gün sonra bu bakanların hükümetten çekilmeleri üzerine yeni bir kabine buhranı çıkmıştı. Nihayet bu son buhran, uzun zamandan beri memleketin durumunu dikkatle takip eden Cumhurbaşkanı ve General Eyüp Han'ı bir hükümet darbesi yapmak zorunda bırakmıştır. Zorunda bırakmıştır, diyorum, çünkü, kendi ifadelerine göre, onlar bu darbeyi hiç te isteyerek yapmamışlar, aksine bir ehveni şer olarak "kansız bir ihtilale" gitmeyi zaruri bulmuşlardır. Aksi halde, memlekette daha kötü kargaşalıklar beklenebilirdi. Gerçekten "memleket uçuruma doğru gidiyordu", bu yüzden Iskender Mirza, "centilmen dostu" Firuz Han Nun'u üzümlere devirmek, daha doğrusu, "vatan ile dost arasında bir tercih yapmak" zorunda kalmıştır.

Pakistan sözcülerinin demeclerine göre, bu darbeyi gerekli kılan sebepler, hükümet içinde karaborsacılığın, ihtikârın ve rüşvetin alıp yürümüş, memleketin iktisadi durumunun son derece bozulmuş ve halkın hoşnutsuzluğunun ve hükümete olan güvensizliğinin gittikçe artmakta olmasıydı.

Gerçekten, Pakistan'ın kurucusu Cinnah'ın 1948 de ölümünden ve onun "sağ kolu" Başbakan Liyakat Ali Han'ın 1950 de öldürülmesinden sonra Pakistan beceriksiz, hatta kötü niyetli politikacıların elinde kalmıştır. Gelip geçen hükümetler, halkın dertlerini can kulağıyla dinleyip bunlara bir çare bulmağa çalışacakları yerde kendi çıkarlarına düşmüşler, hatta karaborsacılık ve ihtikâr yapmaktan bile çekinmemişlerdir. O kadar ki, son zamanlarda bu karaborsacılık ve ihtikâr, tâ hükümetten başlayarak en küçük devlet memuriyetlerine kadar yayılmıştı. Bu yüzden halkın hükümete olan güveni fena halde sarsılmış ve hoşnutsuzluğu günden güne şiddetlenmişti. Son darbenin bir sebebi ve hedefi bu karaborsacılık ve ihtikâr olarak gösterilmiştir. "İhtikârın karaborsacılığın, rüşvetin kökünü kazımak", Pakistan darbelerinin başlıca parolası olmuş, hatta ilk günlerde bu suçlardan ötürü, kalbur üstü siyaset adamları ve eski Bakanlar bile hapse atılmıştır.

Aynı şekilde, memleketin iktisadi durumunu da hükümet darbesinde rol oynamıştır Pakistan, iktisaden geri kalmış bir memlekettir. Uzun sömürge idaresinin acı mirası, bütün şiddetiyle halâ hüküm sürmektedir. Geri kalmış bir memleketin, bir anda kalkınması kolay bir iş olmasa gerek. Üstelik bu memleketin ham madde kaynakları da pek bol değildir. Buna, elemeği, ve sermaye kıtlığını da katınca, Pakistan'ın ne kadar güç bir durumda olduğu kendiliğinden ortaya çıkar. Gerçi, Pakistan, bilhassa Batı savunma sistemine katıldığı gündenberi, oldukça yük-

sek bir Amerikan yardımı yapılmaktadır. Fakat bu yardımın ve memleket bütçesinin önemli bir kısmı savunma masraflarına gittiğinden geniş ölçüde yatırım yapmak imkânı olmamaktadır. Diğer taraftan, Kore harbi sırasında Pakistan'ın pamuk ve jütünün yüksek fiyatla alıcı bulduğu kısa devre bir yana bırakılacak olursa, Pakistan daima iktisadi güçlükler için de çırpınmış ve hazırlanan uzun vadeli kalkınma ve sanayileşme programları uygulanamamıştır. İktisadi alanda bugüne kadar kaydedilen gelişme, hiç te ümit verici olmamış ve Pakistan ekonomisi iyileşeceği yerde kötüleşmiştir. Bilhassa son zamanlarda iktisadi güçlükler son haddine varmış ve memlekette şiddetli bir gıda ve ihtiyaç maddeleri kıtlığı başgöstermiştir. Buna baştaki siyaset adamlarının kötü idaresi ve ihtikârı da eklenince halkın memnuniyetsizliği endişe verecek bir şekilde artmıştır.

Bütün bunlar, Iskender Mirza ile Eyüp Han'ı darbe yapmağa zorlayan sebeplerdir. Ancak, bütün sebepler bunlardan ibaret olmasa gerek. Son rejim değişikliğinin, daha başka ve daha derin sebepleri vardır. Bu derin sebeplerden ve Pakistan'ın başlıca huzursuzluk kaynaklarından bir tanesi de memleketteki sosyal adaletsizliktir.

Bugün, Pakistan halkının % 90 ı geçimini topraktan sağlar. Halbuki, toprak büyük çiftlik sahiplerinin malıdır. Yani bu ülkede bir çeşit derebeylik hüküm sürmektedir. Pakistan'da esaslı bir toprak reformu lüzumuna bugüne kadar bir çok defalar işaret edilmiş, hattâ bu reformun yapılmadıkça Pakistan'ın bağımsızlığının bile bir mana ifade etmeyeceği belirtilmiş ve Hükümetlerin birinci milli vazifesinin bu olduğu hatırlatılmıştır. Gerçekten, bu konuda bir takım raporlar, projeler de hazırlanmış, fakat işlere, zülfü - yâre dokunmamak endişesi hâkim olduğundan, esasen çok ihtiyatlı olan bu projelerin bile birçoğu kabul edilmemiş, kabul edilenler ise ya hiç yahut ta yarım yamalak uygulanmıştır. Şimdiye kadar bu dâvaya enerjik bir şekilde el atan bir devlet adamı da çıkmadığından Pakistan'ın beklenen toprak reformu sözde kalmaktan öteye geçememiş ve bu yüzden de memleketteki huzursuzluk bir türlü azalmamıştır.

Pakistan'ın huzursuzluk kaynaklarından bir diğeri de din meselesidir. Bu memlekette, ileri ve geri unsurlar öteden beri şiddetli bir mücadele halindedirler. Bu mücadele, günlük hayattan tâ Anayasasının hazırlanmasına kadar sirayet etmiştir. Dokuz yıllık bir çalışmadan sonra 1956 da kabul edilen Anayasada da dini fikirler oldukça ağır basmış, bu yüzden Anayasa şiddetli bir tenkit konusu olmuştur. Kısacası, Pakistan lâik bir Devlet olmaktan çok uzak kalmış ve Devlet teokratik esaslara istinat ettirilmiştir.

Bütün bu huzursuzlukların yanısıra, Pakistan'ın daha başka dertleri ve meseleleri de vardır. Bir defa, 1947 de kurulan Pakistan, şair ve filozof Muhammed İkbâl'in 1930 yılında ortaya attığı Pakistan'dan farklı olmuştur. İkbâl, yalnız kuzey - batı eyaletlerinden (Sind, Pencap, Blücis-

tan ve Kuzey - Batı Sınır Eyaleti) müteşekkil yekpare bir müslüman devleti düştüğü halde, Cinnah'ın gerçekleştirmiş olduğu Pakistan, birbirinden 2000 km. kadar uzakta olan iki ayrı bölgeden ibarettir. Eğer coğrafi uzaklığın yanı sıra bu iki bölge arasında siyasî uzaklık, hatta ayrılık ta olmasaydı, bunu bir kalem geçmek mümkün olurdu. Fakat, memleketin bu iki bölgesi arasındaki fikir ayrılığı daha ilk günlerden beri ortaya çıkmış ve bugüne kadar buna bir hal çaresi bulunamamıştır. Gerçek şudur ki, Doğu ve Batı Pakistan birbirinden tamamen ayrı iki kıta gibidir. Halkların dilleri, gelenekleri, yaşayışları, fikirleri, hatta kültürleri ve tarihleri de birbirinden çok farklıdır. Aralarında tek birleştirici unsur dindir. Bu bakımdan, Pakistan'ı, sadece halkın çoğunluğunun protestan olması yüzünden Katolik Avrupa içinde İngiltere ile İsviçre'nin birleşmesine benzetenler bile vardır. Doğu ve Batı Pakistan da sırf din birliğine dayanarak birbirleriyle birleşmişlerdir. Fakat Pakistan'ın kurulduğu günden beri, Doğu Pakistanlılar "muhtariyet" için çalışmaktadırlar. Pakistan nüfusunun çoğunluğunun yaşadığı Doğu Pakistan, kendisini İngilizlerden kurtulup Pencaplıların idaresine düşmüş gibi telâkki eder. Doğu ve Batı Pakistan arasındaki münâsebetler de bir bakıma Anavatanla sömürge arasındaki münâsebetleri andırır. Şimdiye kadar pek az Batı Pakistanlı, Karacı'den Bengale'e kadar 15 günlük bir deniz yolculuğu zahmetine katlanarak gidip Doğu Pakistan'ın dertlerini yakından görmek ihtiyacını duymuştur. Aksine, Doğu Pakistanlılar da Batı Pakistan'ın meselelerini bir başka açıdan görmüşler, daha doğrusu hiç görememişler, anlayamamışlardır. Böylelikle memleketin iki bölgesi arasındaki psikolojik ayrılık günden güne artmış ve Doğu Pakistan'da "muhtariyet" cereyanı daha da kuvvetlenmiştir. Son zamanlarda bu cereyanın avukatlığını, Millî Halk Partisi ve onun sola kayan lideri Mevlâna Başani yapmaktaydı. Son olaylar üzerine, Mevlâna Başani'nin Doğu Pakistan'da ilk tevkif edilen siyasî liderler arasında olması, Hükümet darbesinin bir diğer hedefini de ortaya koymaktadır.

Fakat, "cezalandırılmaya en müstahak vatan haini" olarak vasıflandırılan Mevlâna Başani'nin tevkif sebeplerinden bir tanesi de kendisinin "nötralist" bir dış politika taraftarı olmasıdır. Daha doğrusu, Başani Bağdat Paktı ve SEATO aleyhtarlarının lideri durumunda idi. Hatta bir müddet önce Kahire'ye de giderek Nâsır'la bizzat görüşmüş ve döndükten sonra Pakistan'ın SEATO'dan ve Bağdat Paktı'ndan çekilmesi gerektiğini daha fazla ısrarla söylemeye başlamıştı. Bilhassa son Irak ihtilâlinin sonra hücumlarını artıran Başani, eğer nötralist bir dış politikaya gidilmezse Pakistan idarecilerinin de Nuri Saif Paşa'nın âkibetine uğrayacaklarını ulu orta haykırmaya başlamıştı. Gerçekte, bilhassa Irak olaylarından sonra, Pakistan'da tarafsızlık taraftarları oldukça kuvvetlenmiş ve hele eski sömürgecileri olan İngiltere ile işbirliği yapılmasından duyulan memnuniyetsizlik artmıştı. Pakistan

hükümet darbesi üzerine Mevlâna Başani'nin hemen hapse atılması, bu hareketin mahiyetini de ortaya koyan bir delildi. Hatta, Pakistan'daki değişikliğin, Irak'taki gibi bir ihtilâli önlemek için İngiltere'nin teşviki ile yapılmış bir hareket olabileceğini söyleyenler bile olmuştur.

General Eyüp Hanla eski Cumhurbaşkanı birbirinden ayıran nedir? Verilen demeçlerde, ayrılığa sebep olarak sadece iktidarın iki kişi tarafından yürütülmesi güçlüğü ve "mâzi ile olan bütün bağların koparılması" zaruretini gösterilmişti. İskender Mirza da devrilen hükümetle işbirliği yapmış olan bir zattı. Halbuki "milletin kendisine tamamen güvenebileceği, mâzisi hakkında zerrece şüphesi olmayan bir adama ihtiyacı vardı."

Şunu söylemek mümkündür ki, Pakistan idaresinin bütün sorumluluğunu omuzlarına yüklenmiş olan General Eyüp Han'ın önünde büyük meseleler vardır. Karaborsacılık, rüşvet ve ihtikarla yapılacak mücadele, geçici bir memnuniyet, geçici bir ferahlık yaratabilir. Kısa vadeli iktisadî tedbirler de gıda ve ihtiyaç maddelerini geçici olarak arttırabilir. Fakat acaba, iktidarın, karaborsacılığın ve rüşvetin kökü kazanabilecek midir? Memleketin çok derin olan iktisadî yaraları, güçlükleri ne

şekilde halledilecektir? İleri ve geri tasarıların çarpışmasına bir son verip memlekette lâik bir idare kurmak mümkün olabilecek midir? Eyaletleri, bilhassa Doğu ve Batı Pakistan'ı birbirine yaklaştırmak için nasıl bir formül bulunacaktır? Nihayet Eyüp Han, toprak reformu meselesine enerjik bir şekilde el atıp, bunu çoğunluğu memnun edecek şekilde halledebilecek midir?..

Bir Batılı yazar, dört sene önce yayınladığı bir eserinde, "Pakistan bir lider bekliyor", diyordu ve bunun ancak askerler arasından çıkabileceğini söylüyordu. (1) Eyüp Han da bir generaldir. Fakat acaba beklenen lider olabilecek midir? Bunu yukardaki meseleleri halletmekte göstereceği başarı tâyin edecektir. Yukardaki meselelerin halledilmesi, Pakistan'ın kurtarılması demektir. Acaba General Muhammed Eyüp Han Pakistan'ı kurtarabilecek midir Veya meselâ General de GAULLE'ün Fransa'da yapmağa çalıştığı yapabilecek midir Bunu, zaman gösterecektir.

(1) Tibor Mende, L'Asie du Sud-Est: Entre Deux Mondes, Paris 1954, S. 441.

Forum'un İktisadî Müşirleri

Son İktisadî Gelişmeler

1 — İSTİHSAL: İstihsal sektörüne ait rakamların pek çoğu eski olup, maden kömürü ve bakır'a ait rakamlar yenidir. Kömür itsihsalı geçen senenin aynı aya ve bir evvelki aya nazaran 30.000 tonun üstünde bir artış göstermiştir. Buna mukabil istihsalinde bir evvelki aya nisbetle 700 tonluk bir azalma mevcuttur.

2 — İNŞAAT: Yılın üçüncü ayına ait rakamlardan anlaşıldığı gibi inşaat sektöründe gerek bina ruhsatları, gerek yüz ölçümü ve gerekse kıymet itibarıyla bir evvelki aya nazaran büyük bir artış mevcuttur. Bu artış inşaat mevsiminin başlamasından ileri gelmektedir; Geçen yılın Mart ayına nisbetle de bu yıl inşaat sektöründe gelişme mevcuttur;

3 — ULAŞTIRMA: Demir yolu nakliyatında Temmuz ayında cüzi bir artmaya mukabil, Haziran ayında Deniz yolu nakliyatında yine aynı miktar bir azalma mevcuttur.

4 — ÇALIŞMA: Yılın beşinci ayına ait rakamlarına göre çalışma

sektöründe, gerek iş yerleri gerek iş günü sayısında geçen seneye ve bir evvelki aya nazaran artış mevcuttur. İş yerleri sayısındaki artışa nisbetle, iş günü sayısındaki artış çok fazladır; Bu fazlalık, inşaat mevsimine girilmiş olması ile alakalıdır.

5 — FİYATLAR: Fiyatlardaki seyri gösteren rakamlar Temmuz ayı ile ilgilidir. Buna göre İstanbul geçinme indeksindeki 3 puanlık artışa mukabil, Ankara geçinme indeksinde 4 puanlık bir artış vardır.

6 — DIŞ TİCARET: Ağustos ayında ithalât ve ihracatta görülen anormal daralışın tesirleri Eylülde kısmen giderilmiştir.

Eylül ayında ihracat bir evvelki aya nisbetle 29.6 milyon lira artarak, Temmuz ayındaki seviyeyi çok cüzi de olsa aşmıştır. İthalâtındaki gelişme çok daha yavaş olup, bir evvelki ay seviyesini muhafaza etmektedir. Bu durgunluk dış kredilere dayanılarak yapılacak ithalâta ait muamelelerin henüz bitmemiş olmasından ileri gelmektedir.

İktisadî Müş'irler

Sektörler	Ünİte	Geçen yılın Aylık Ortalaması	Geçen yıl bu ay	Bir evvelki ay	Billnen en son ay		Geçen yıl Ortalama farkı	En son aya göre	
					Miktar	Tarih		Geçen yıl bu ay farkı	Bir evvelki ay farkı
1 - İstihsal									
Linyit Devlet	1000 T.	209.7	207.3	199.5	224.1	VII	14.4	16.8	24.6
Maden Kömürü Dev.	1000 T.	517.6	530.0	535.4	569.4	VIII	51.8	39.4	34.0
Çimento	1000 T.	103.9	117.0	139.0	141.0	VII	37.1	24.0	2.0
Ham demir	1000 T.	18.1	17.8	18.9	20.2	VII	2.1	2.4	1.3
Çelik Blok	1000 T.	14.6	13.3	11.3	12.8	VII	- 1.8	- 0.5	1.5
Bakır Devlet	1000 T.	2.1	0.9	2.3	1.6	VII	- 0.5	0.7	- 0.7
Pamuk ipliği 'Devlet'	1000 T.	2.3	2.3	2.3	2.0	VI	- 0.3	- 0.3	- 0.3
Yün ipliği 'Devlet'	Ton	353	379	395	351	VI	- 2	- 28	- 44
2 - İnşaat									
Bina ruhsatları	Adet	4.051	4.113	2.769	4.113	III	68	6	135.0
Yüz ölçümü	100 m²	578.3	509.6	543.2	767.8	III	189.5	258.2	224.6
Kıymet	Mil. T.L.	93.5	73.1	101.3	138.0	III	44.5	64.9	6.7
3 - Ulaştırma									
Taşıma yük D.D.Y.	T./Klm.	1.417.0	1.528.0	1.415.1	1.497.0	VII	80.0	- 31.0	81.9
Kabotaj (yüklenen)	1000 T.	289.0	289.7	341.7	298.9	VI	9.9	9.2	- 42.8
4 - Çalışma									
İşyerleri sayısı	1000 A.	22.3	21.7	23.2	23.1	V	1.2	1.3	0.3
İş günü sayısı	1000 A.	12.272.2	12.203.5	12.476.4	13.391.6	V	1.119.4	1.188.1	915.2
5 - Fiyatlar									
Geçinme (İstanbul)	1948=100	178	175	186	189	VII	11	14	3
Geçinme (Ankara)	1948=100	171	174	195	199	VII	28	25	4
6 - Dış Ticaret									
İthalât	Mil. T.L.	92.7	103.8	41.9	41.5	IX	- 51.2	- 62.3	- 0.4
İhracat	Mil. T.L.	80.6	64.5	19.5	49.1	IX	- 31.5	- 15.4	29.6
7 - Para									
Tedavül hacmi	Mil. T.L.	3.199.3	3.322.6	3.887.2	3.861.7	X	662.4	539.1	- 25.5
Altın ve döviz mev.	Mil. T.L.	- 160.2	- 200.7	- 56.2	- 125.1	X	- 35.1	- 75.6	- 68.9
Reşat altın	T.L.	132	136.93	168	158.30	X	26.30	21.37	- 9.70
Külçe (yerli)	T.L.	16.07	16.39	24.32	18.99	X	2.92	2.60	- 5.33
Dolar (Serbest)	T.L.	11.30	12.60	14.50	13.31	X	2.01	0.71	- 1.19
8 - Kredi ve Mevduat									
Umumî Kredi Yekûnu	Mil. TL.	8.533.4	7.564.8	8.856.1	9.116.1	V	582.7	1.551.3	260.0
Ticari Kredi	Mil. TL.	5.706.3	5.010.3	6.017.7	6.258.0	V	551.7	1.247.7	240.3
Zirai Kredi	Mil. TL.	2.111.4	1.913.5	2.127.2	2.141.8	V	1.030.4	228.3	14.6
Sınai Kredi	Mil. TL.	179.8	171.4	192.5	197.0	V	17.2	25.6	4.5
İpot. mukabili kredi	Mil. TL.	585.9	469.6	518.7	519.3	V	- 16.6	49.7	0.6
Mevduat Yekûnu	Mil. TL.	5.864.7	5.165.2	6.163.9	6.257.2	V	392.5	1.092.0	93.3
Vadeli mevduat	Mil. TL.	782.2	922.9	806.0	817.7	V	35.5	- 105.2	11.7
Vadesiz mevduat	Mil. TL.	5.072.5	4.242.3	5.357.9	5.439.5	V	367.0	1.197.2	81.6
9 - Maliye									
Vergi Tahsilâtı	Mil. TL.	300.9	303.0	313.1	350.8	VII	49.9	47.8	37.7
Hazine Mevcudu	Mil. TL.	118.1	258.1	279.7	282.9	X	164.8	24.8	3.2
Dalgah borçlar (İç)	Mil. TL.	2.133.2	1.975.5	2.322.9	2.380.8	VIII	247.6	405.3	57.9
Dalgah borçlar (Dış)	Mil. TL.	266.5	291.9	266.9	884.2	VIII	617.7	592.3	617.3
Konsolide borçlar-İç	Mil. TL.	1.111.7	1.062.0	1.078.9	1.084.3	VIII	- 16.4	22.3	5.4
Konsolide borçlar-Dış	Mil. TL.	938.6	941.0	951.4	2.938.5	VIII	1.999.9	1.997.5	1.987.1

Okurların Forumu

İnkılâplar ve Yobazlık

FORUM Yazı Kurulu'na;

Şehirden uzakta bir yayla köyünde öğretmenim. Cumhuriyet Gazetesine aboneyim. O da 10 - 15 de bir geliyor. Yine öyle oldu. Gelen gazetelerin arasından yanlışlıkla olacak galiba bir de Forum Dergisi çıktı. İfadesi güç olduğundan parasını göndermeyi uygun buldum.

Forum, işittiğim bir isimdi, ama okumak nasip olmamıştı. Bu sebeble hem okuyayım, beğenirsem hem de abone olayım dedim.

Günlerden 9 Kasım pazar akşamı: Okumaya başladım. "Kayseriden iki mektup ve Forumun notu" na gelince hayretler içinde kaldım. Baştan sonuna kadar bir daha okudum. Yanlışlık yoktu. Çilekeş biz köy öğretmenleri böyle ve bundan daha vehim hadiselerle çok karşılaşmıştık, karşılaşıyoruz da. Hayretim şu fesatçuların, nifakçıların... Böylesine çüretkârane bir eda ile fikir meydanında gezineceklerini tahayyül etmezdim.

Üç sene evvelki günleri istemiyerek hatırladım. B. köyü imamı, yine o meşum Makaryos surati ile karşımda dik duruyor ve konuşuyor :

— Siz gençsiniz aklınız ermiyor, zamanla erecek Bedüü zaman büyük din kurtarıcısıdır, belki Mehtidir. Afyon, Eskişehir v.s. mahkemelerini nasıl muzafferiyetle neticelendirmiş. Risale-i Nur'u okuyamda dinleyin. Kur'anı dinlemiş kadar sevab kazanırsınız.

Bunun üstüne durdu, olmazdı, boğaz, boğaza girerdik okullarda gâvur okuması olduğunu, günah olduğunu çocuğunu bu sebepten okula yollamayacağımı pervasızca söyledirdi. Bunun böyle olmadığını sanki i-nandıracaktım gibi çene yorar nefes tükedirdim. Sonra cezalar dahi kıymet ifade etmedi.

Şapka giymenin günâhından bahsedirdi. Gençken giymiş ama velisini (!) öğrendikten sonra nasip olmamış. Caminin orta direğinde asılı pashı, pisli peşkirlerden başına dolanıp da namaz kulmiyanın namaz sonu vay haline. Halk buna alışmıştı. Çocuklar da alıştırmak isteniyordu. Uzaktan bir sarıklı görünse imamdan başkası değil-di "şu dakikada başında sarık sokak ortasında, pislik içinde kimbilir risale-i nur'un kaçınıcı sayısının kaçınıcı sayfasını heceliyor."

Gördüğü her şahsa selâm vermezdi. Ve şöyle ifade ederdi - selâm müslümana verilir, tanımadığın insanın müslüman olduğunu ne bilem beliki kâfirdir. derdi. Köyde konuşmadığı, selâm vermediği, itikadınca kâfir çıktı.

Sait Nursiye bağlılık felsefesi şöyleydi:

— Sen, Cumhurreisi Celâl Bayarın 1950 den evvel arkadaşı olsaydın, bugün seni gol-

lar, gözetirdi değil mi? Bizimki de öyle. O zaman ben;

— Sen gider de üç beş kişi bir olur B. adındaki bakireyi kirletirsin, dağda dul yengenin namusuna tavra ile hücum edersin de nasıl olur da Saidi Kürdi seni kurtarır. O ev velâ kendini kurtarsın. Sana faydası olmaz.

Hani anlatırlar ya, bir dev varmış diye başlıyan masal gibi siz tutturmuşsunuz bir öğretmen varmış filân yerde çocuklara demiş ki : - Allahtan şeker isteyin v.s. v.s. böyle safsatalarla, hayal icadı dermelerle masum kimseleri lekelemesiniz. Din ilmiyle uğraşsanız da hakikati Kur'an yoluyla bulsanız olmaz mı? İllâ ki niyetiniz su bulandırmak mıdır? Yoksa din adamı olmak mıdır? dediğim zaman imamı öfkesinden, nefretinden titrer görürdüm.

Bu yaz köylülerin daveti üzerine imamın köyüne gittim. Hal, dert konuştuk. İmam neler yumurtluyor, diye sordum. Köylüler - imam senden memnun ama şimdiki öğretmenimizden memnun değil - giden öğretmen Allahı Peygamberi bilirdi. Bu hepden cavur diyor dediler güldüm. Sebeb: neymiş 80-90 lira çocuğunu okula göndermeme cezası ödemiş selefimle müslümanlık farkımız 80-90 lira. Az bir fark değil. Meslektaşına nazaran daha dindarım demekli. Bu hatıralar, buruntular içinde saat 1,30 a gelmişti. Dışarıya çıktım, köyde tek ışık yok. tüm uykudalar, Zifiri karanlık hafif ayaz var, odama dönüyorum. Sabah 10 Kasım, yatağa uzanıyorum. Uyu-yamıyor, sanki telden tele atlıyorum. Tatlı hülyalarla uykuya varmak istiyorum mümkün değil. İçimi iyice boşaltmadıkça uyuyamayacağımı anladım ve söylenmiye başladım.

Ey Atam sabah senin aziz ruhunu bu kabûslu hülyalarla, kasvetli düşüncelerle selâmlıyacağım, körpe dimağlara nakşedeceğim. Yobazlar tekcal diyecek bense okul camlarında yankılan çocuklarımızın sesinden senin sesini, senin fikirlerini işiteceğim. Genç olarak hissemeye düşen vazifeyi başaramamanın mahcubiyeti içinde huzurunda eğileceğim.

Atam başını kaldır da kulak ver. Kimimiz komünist oldu. Kimimiz mason, kimimiz de kâfir. Müslüman kala kala Saidinle etrafındakiler kaldı. Evde yapılan ibadetin de kalmadı kıymeti. Ya cami, ya kilise değilse Filistin.

Sormama müsaade buyurun siz hangi ibadetgâhta eğlendiniz? Cevap veriniz büyük kahraman. Yolumu şaşırmaq üzereyim. Bugün sana dünden fazla ihtiyacım var.

Sayın fikir meydanı yazı kurulu.

At meydanlarında bile koşuya iştirâk edecek hayvanlarda bazı hususlar aranır Hastahksız olması, vücudunun normal öl-

çülere uygun olması sakat, huylu v.s. olmaması yoksa yarış düşmanın bırakıp kaçtığı harp meydanına döner. Buna da at yarışı fikir yarışı denmez olsa olsa trajedi olur.

Hürmetler.

Çağhyan — BURDUR

FORUM'un NOTU: Devlet ve münasebetleri ve din tedrisatı mevzularında görüşlerimizi bu sayıda bir not şeklinde yayınlayacağımızı geçen sayıda bildirmiştik. Mevzu etrafında yeni ve çok ilgi çekici mektuplar gelmeğe devam ediyor. Çeşitli görüşlerin ifadesine yol açmak ve mevzuu daha etraflı olarak araştırmaya imkân vermek üzere, mevzuubahis notu önümüzdeki sayılardan birinde neşredeceğiz.

İktidarın İktidara En Büyük Haksızlığı

FORUM Yazı Kurulu'na;

Bu yazın; Demokrat Parti için büyük talihsizliklerle dolu geçtiği hususunda asla kimsenin şüphesi kalmamıştır. İktidarların, en şaşmaz desteği olan HALK RÜHUNUN Demokrat Parti iktidarına dill ile, kalemi ile, haliyle ve diğer vasıtaları ile verdiği cevap soğuk düş tesiri yapan; HAYIR olmuştur.

Yurt ölçüsünde iktidarın tutumundan neş'et eden ve D. P. ileri gelenlerince sevilmeyen bu havanın teessüsünde en mühim rölü son aylarda oynayan kimdir? diye bir anket açılırsa birinciliği kanaatimizce; ne plân ve programsız iktisadî durumumuzun bizi içine düşürdüğü çıkmaz, ne muhalefetin bu yaz boyunca memleket kazan biz kepçe misali azim ve cesaretle yaptıkları gezi ve tetkikler, ne demokratik ölçülerden şaşan iktidarın gidişinin vatandaş üzerinde hayal sukûtu yaratan icraatı ve nede 75 yaşında dâvasının haklılığı ve ülviyeti ile 20 yaşında bir gencin enerji ve canlılığı ile (Demokrasiyi biz getirdik ona inanmayanların elinden onu kurtarıp biz yerleştireceğiz) diye haykıran, milletin biricik sevgilisi haline gelen Sayın İnönü kazanacaktır!.. Efendiler radyo yayınları diyen kazanıyor..

Son aylarda Radyosunun düşmesini çeviren her vatandaşın milletinin yarısından çoğunu teşkil eden muhalefet topluluğuna eskisi ile kıyas kabul etmeyecek derecede asabi bir hava içerisinde hakaretler ve isnadlar yağdırıldığına büyük bir üzüntü ile şahit olmaktadır. Muvafık ve muhalif siyasi ekiplerin yurdun dört bir tarafında yaptıkları temaslarında; esirgenen ve esirgenmeyen vatandaş sevgisini devlet Radyosu alabildiğine tahrif ederek, olayın aktörü vatandaş, hayretten içi dışına gelecek bir tarzda realitelere aykırı olarak iktidar ölçülerine göre yayınlamaktadır. Ne suretle yaratıldığı artık vatandaşlarca malûm

olan D. P. en zayıf anlarında kuvvetli görünme gayretlerinden neş'et eden kütle halinde iltahakların sabah akşam millete ulaştırıcılığı vazifesi, hattızında bitaraf olması icabeden bu millî vasıtaya yükletilmemeliydi. Bu hali D. P. nin 46 ruhuna yaptığı hasret dolu dâvete yerinde verilen red cevapları karşısında kendilerini avutabilmek için başvurdıkları siyasi bir manava olarak mütalâa edebiliriz.

Bir ilaç zamanında ve miktarınca kullanılması ayarlandığı nisbette uzviyet için hayatîyet kaynağı olur. Bu ölçüler taşınca pek tabiidir ki penzehir zehir tesiri gösterecektir. Üstelik aleyhe tesir lehe olduğundan çok ızdırıp verici bir hal alır. Radyo yayınları bu halin en can alıcı bir örneği olarak karşımızda durmaktadır. Hemen istatistikler başladı. Bu hal bu hızıyla bir ay daha devam ederse Yurt'ta tek muhalif kalmıyacak. Radyo hızından hiç bir şey kaybetmedi ve aylar geçti fakat muhalefet bilâkıs eksilmek şöyle dursun durmadan arttı. Bizim Devlet radyosunun icraatı müsbet ilimlerin en müsbeti olan matematiği de müşkül mevkide bıraktı. Bu arada hattızatında topu topu 90 seçmeni bulunan köylerden 900 seçmenle muhalefetin iktidara geçtiğine dair radyo yayınları karşısında mizahi kıymeti olan tekzipler matbuamızda hüküm sürmeğe başladı. Daha garibi; geçenlerde iki kişi arasında son derece neşeli bir hava içerisinde cereyan eden şu sözler durumu izaha kâfi ve artarda bile.

"Radyo 12 sene önce ölen vatandaşın D.P. ye geçtiğini yayınlıyor."

Bu usûl iktidar mensuplarının iktidara reva gördükleri en büyük haksızlıktır. Siyasi sebeplerle olduğu kadar iktidara; Ticari, şahsi vesair gayelerle hoş görünmek amacıyla ve günün adamı rolünde, kendi reyini götürüp getiremeyeceği şüpheli şahıslar yüzlerce kişiyi peşlerine takarak orta çağ devlet idarelerinde kullanılan tantanalı üsluplarla iktidara göç ediyorlar... Bu yolun yolcuları kadar onlara inamp teselli bulma ihtiyacında olanlar ve hepsinin üstünde Devlet Radyosu bu sevimsiz gidişten millet nazarında mes'uldür.

Milletin malı olan radyo milletin dili olmalıdır. Milletin malı ile millete dil uzatmak yersizdir. Bugün tarlasında çalışan çiftçiden, işinde soğuk terler döken işçisinden alın da en münevverine kadar günün yorgunluk ve sıkıntılarında akşam üzeri haz ve neş'e içerisinde efradı ailesi arasında çok kere tek eğlence, haber ve öğretici vasıta olan radyosu ile geçirmek isterken onu yeis ve huzursuzluğa sevkeden bir haleti ruhiye ile düğmeyi kapamağa icbarda ne manâ ne de faide vardır. Milletin malı milletin arzusunu terennüm etmelidir. Allah aşkına bizim radyomuz kimin türküsünü söylüyor? Artık bu haliyle radyo inanılır haber kaynağı olmak vasfını tamamen kaybetmiştir.

Radyolar aynı zamanda milletlerin Milletler arasındaki; içtimai, kültürel ve iktisadi sahalardaki kudret ve olgunluklarının aynası olurlar. Küçük bir islâhatla bu millî

vasıtayı bu sahada Türk milletinin olgunluğunun ve ileriliğinin ta ifadesi olacak şekle sokmayı her muhalif kadar muvafık ta arzu eder. Geçici heves ve arzulara göre millî vasıtalara istikamet vermede faide yoktur. Türk milleti geri geri gidişe dur demekte çok azimlidir.

Hasan GÜVEN

Risalei Nur Talebeleri Hakkında

Soyadına güvenerek her şeyi bildiğini zanneden Bay Bilir ve ortak imza sahibi arkadaşlarına derim ki :

Dindardan, dinsizden, dinden ve imandan haberi olmayı bir kaç zavallı...

Değil ilmi, avamî bir fikir dahi taşımaktan aciz, mantıktan azade, imlâ kurallarından mahrum, 3-5 delikanlımın (') teraneleri, sokak demagoglarını dahi gölgede bırakacak düşünceler... Ne günlere kaldık yarabbi..

Kendi düşüncesinde olmayı, bir kadin ağzı gibi basar bedduayı, vatan dışına atar, içerde kalamı elinden gelse kılıç artığı imiş gibi kör bıçakla keser; sebep: sen dinsizsin, kendisi dindar. Elinin ayağının kirlerini ıslatmak için abdest alır, el görürün diye namazını kılar, aç kalmak için orucunu tutar, sen onun yanında dinsizsin. Forum'a çatar, yazarlara çatar, radyoda Kur'anı tenkit edene çatar, Moskova radyosunu dinlemeyi tavsiye eder, bir ilim adamı konuşsa onun için: "Şarlatanlık yapıyorsun" der.

Maksat Forum'u savunmak değil çünkü bu kıymet değer dergi kendisini savunmasını pekâlâ bilir, maksat FORUM'un fikirlerini savunmak... Evet savunduğumuz bu realist fikre çatan sizlerde de kabahat yok, masumsunuz, sizi böyle cesaretle konuşmanıza vesile teşkil eden başkanımızı biz yola getiremedik ki, öyle ya onun ağzıyla konuşacaksınız.

Ben bu satırları size cevap vermek için değil de FORUM'un dinsizliğini ortaya koymak ve bu sahadaki kabahatlerini yüzüne vurmak için yazıyorum ve korkmayın ben de sizdenim..

★

"Ah Forum yanlış yoldasın, kendine gel, sana çatan bu zümre ehli kâmil, umuru dîniye ve dünyeviyelerinde tevfikatı şüphaniyeye erişmiş kimselerdir. Değil onlara çatmak, onların fikirlerine hürmet et ve elinden geliyorsa bu zümrenin hoşuna gitmek için elindeki yayın imkânlarından istifade ile bütün vatandaşları bir program dahilinde doğru yola davet et, herkesi isteginin çıkarına en uygun gelen muhtelif tarikatlere taksim olmalarına önayak ol ve ondan sonra günlük bir programla vatandaşları doğru yolda gitmelerini destekle.

Önce şöyle bir programla bu zümrenin işine yarayabilirsin: Cuma günleri akşamlara kadar tatil edilip her tarikat ayinine devam edecek, jandarma kuvvetleri gönderilecek, herkes mecburen abdestini alacak,

namazını kılacak, ramazan gelmeden hazırlıklarına başlanıp ramazan boyunca gündüz - hatta gece - oruç tutulacak ve tutmayanlar ters eşiği dahi aratan cezalara çarptırılacak, hatta sallandırılacak, çünkü üç cumayı arka arkaya kılmayanın katli vacipmiş. Namazı terkedeni attıracağını içeri, seni zındık, seni dinsiz seni... Haç mevsimi geldi değil mi? Dolduracaksın vatandaşları kamyonlara öyleya bu 20. asırda haca yaya gidilir mi? İlimde olduğu gibi dinde de terakki var. Hocalar öyle emrediyor, kamyonlarla hattâ otobüslerle ve hususi tahsisatlarla sevkedeceksin doğru Mekke, Medine, Kudüs, Şam Halep teşhir edeceksin, Türk vatandaşlarını arap ülkelerinde, bizlerin keselelerine, onların ekmeğine yağ süreceksin. Sonra dönüp merasimle şeyhlerin ellerini öpüp dualarını alacaksın, Türbeler ve Sakalşerifler ziyaret edilecek, vergetsin edeceksin hafızlara kuvveti, onlar okuyacak sen dinliyeceksin, "amin" diyeceksin, nazar ayetleri asılacak muskalar yazılacak, evin köşen bucağın nur dolacak, şeytandan eser kalmıyacak, sabah dinliyeceksin, akşam dinliyeceksin, ondan sonra ortalık güllük güllüstanlık, Rahmetullah vatani tamamen saracak, bol luk haddini aşacak, radyolar harıl harıl kur'anlar mevlüt'ler, dinî nasihatler, Adamı öldürdün bir kere "yarabbi sen bilirsin" de affolunur, hırsızlık mı ettin "affet yarabbi" de hepsi affolunur.

Gâvurların bin bir gürtültü patırtılarla uçtukları yerlerde biz dualarımız sayesinde seccadelerimize binip göklere yükseleceğiz, uçacağız. "Yarabbi sen bilirsin açtım" diyeceksin bir de bakmışsın ki önüne aklına dahi getiremeyeceğin türlü yemekler gelmiş, okuyacaksın karınca duasını ve diğer bildiğin bütün duaları ve onlar sayesinde her istediğin derhal yerine gelecek. Nasıl gelmesin ki bu kadar dualar okundu. Çalışmayı ne yapacaksın, nasıl olsa bütün millet 7 den 70 e abdestini alıyor, namazını kıyor, orucunu tutuyor gece gündüz harıl harıl Kur'an okunuyor, medreselerde genç nesillere gırtlak terbiyesi veriliyor, hafız kursları köylere varıncaya kadar harıl harıl çalışıyorlar, tarikatler ayinlerini muntazam yapıyorlar. Şeyhler; pirin aşkı için, keyif için, gösteriş için şiş sokanlar, alevli ateşi yutanlar mahzarını çalıp keyiflerine bakanlar, ayinlerine devam edenler... Geride bolluk, bereketlik olmasın da ne olsun...

★

Sen Forum bunları bırakır da halâ dinsizlik propogandası yaparsın öyle mi Allah seni kahhar ismiyle kahreylesin, iki cihanda yüzün ak olmasın seni dinsiz FORUM seni...

Ah o gâvür Avrupa. Kendileri gâvür durmadan gâvür icatlarıyla dünyayı gâvür laştırıp fesada veriyorlar. Biz de, Türkiye-mizi de bazı gafilleri ilim fen adı altında zihinlerini çalışıyorlar.. Nemize gerek bizim gâvür kitapları, gâvür icatları. Biz Karadavut'umuzu okur, Ahmediye'mizi dinler onların dediklerini çocuklarımıza öğretirdik. Bizim nemize kamyon, tayyare, biz yine eşiğimizin sırtına heybemizi atar, şehirden şehire olmazsa köyden köye konak-

lar, yolunuzu ağır ağır gidertik. 10 gün-
lük yolu bir günde alıp ta geri kalan 9
günde ne iş göreceğiz. Biz cennet Türkiye-
mizde cennet tasavvurları ile yaşarken va-
tadaşlarımızın bu rahatlarını bozuyorlar,
Allah'ın vaadlerini inkâr ettirmeye çalış-
ıyorlar, Camilerimizi kapatıyorlar, dinî bü-
tün müslüman kimselerin sözü tutulmu-
yor, velhasıl Türkiyemizi dinsizleştiriyor-
lar. Başkanımız artık bu işe bir son vere-
lim dedi ve biz de kurtuluş bayrağını aç-
tık, haydin müminler başkana telgraflar
tebrik ve bağlılık mektupları yağdırmak
üzere postahaneye marş marş."

Çömezlerin hoşlarına gider ümidiyle
bundan iyi cevap olur mu bilmem?..

★

Ey! Ulu ATATÜRK... Vatanımızda se-
nin yolunu çizerken bize bir vatan haini
gibi hudut dışına atmak istiyen kılıç artığı
gözü ile bakan kin, ihtiras ve hırs dolu
ruh yine bütün korkunçluğuyla uyandı.
Vaveylalar çoğaldı, artık sabrımız taşıyor.
Ruhun da sağlığındaki gibi harekete geç-
sin artık.

ZEKİ BÜYÜKTANIR — GÜRÜN

Zihinlerin İmarı

FORUM Yazı Kurulu'na;

Son haftaların gazete ve dergi sütun-
larını işgal eden en mühim meselelerin
Kur'an'ın Türkçe yazılmasının mümkün ol-
madığına dair fetva ile karşılama törenle-
rinde yeşil bayraklılar, Risalei Nurcular,
çarşafıllar olduğu görülmektedir.

III. Selim'denberi bu memlekette çe-
şitli şekilde ıslâhat yapılmak istenmiş ve
daima karşısında "irtica" denilen kara kuv-
veti bulunmuştur. Son köklü ıslahat, daha
doğrusu inkılâp Mustafa Kemal tarafından
yapılmıştır. İnkılâplar yetişen nesil tara-
fından, aydınlarımızın büyük çoğunluğunca
benimsenmiş, kabul edilmiştir. Fakat bu
hiç bir zaman cemiyetimizin geleceği için
bir garanti teşkil edemez. Şurası münaka-
şasızca kabul edilmelidir ki, inkılâplarımız
henüz milletçe tam mânasiyle benimsene-
memiş, cemiyetimizin her tabakaasında
gerçek benliğini bulamamıştır. Anadolu ka-
sabalı çarşafı, peçeli kadınları, sakallı
hafız gençleri, sıbyan mektepleriyle
el'an Ortaçağ kokar. XX. Asrın ikin-
ci yarısında pek çok Anadolu genci, yedi-
kat gökle, ebcetle, Cibril'in kanadındaki
tüylerle meşguldür. Tevekkülle inlemeler,
ah.. lar vah.. lar, çocuğunu ahret adamı
yapmak için çırpınmalar. Hepsî gerçek ve
çok acı..

Daha fenası, bir tarafta bu durumdan
mevkilerini tahkim etmek için istifade eden,
bu duruma göz yumabilen sözde aydınlar.
Hemde Atatürk'ün izinde olduklarını her
vesile ile tekrar eden istismarcılar... İşte
bu da gerçek.

Tariht bir gerçektir ki İnkılâplar ve
yenilik hareketleri, yalnız kanunla, ceza
korkusuyla cemiyete maledilemez. İnsanla-

rın dış görünüşü bir dereceye kadar deği-
ştirilse bile, fikirler, düşünceler, telâkkiler
baskı ile değiştirilemez. Sosyal de-
ğişiklikler, fikri gelişme ve ilerlemeler yalnız ve
ancak yeni fikirler, yeni bilgiler, daha doğ-
rusu ileri ve gayeli eğitim - öğretimle başa-
rılabilir. Kanunlarla, baskı ile temin edile-
cek yenilikler devamlı ve köklü olamaz-
ken zihânlarda yerleştirilebilen telâkkile-
rin, yeni fikirlerin sökülüp atılması imkân-
sızdır.

Dedikodu ve münakaşaların tesirinden
sıyrılıp Anadolu'ya bir göz atalım: Anado-
lu'da eğitim - öğretim ne haldedir?

Memleketimiz köylerinin 17.000 inde
okul yoktur. Geri kalanlarında ya okul var
öğretmen yok, yahut öğretmen vardır okul
yoktur. Her ikisinin de bulunabildiği bazı
talihli yerlerde ise 100-150 talebe bir tek
öğretmen düşer. Damı akan, döşemesi sö-
kük, kırık dökük socalarında tezek yakı-
lan bir sınıf - oda. Dersanelerde harita yok-
tur, termometre veya barometrenin adı du-
yulur ancak. Sınıflarda kız talebe erkek
talebenin % 10 u civarındadır. Okulun her
işini yapan, çocukların okula getirilmesin-
den bile mesul tutulan, evi, yeri, durumu
belirsiz, her haliyle yalnız olan ve asıl fe-
cîl ayda 144 lira ile geçinmek zorunda
olan öğretmenleriyle eğitim - öğretim tam
bir durgunluk içindedir. Memleketimizde
okur yazar nisbeti Kongo havzasından da
düşük % 30 civarındadır (bu hesaba A
harfini tanyan herkes dahildir, yoksa hakı-
ki nisbet çok daha düşüktür), ve cemiyeti-
mize her yıl milyonlarca okuma yazma bil-
miyen katılmaktadır.

Durum budur ve korkunçtur. Fakat
tesellimiz de var. Her yıl yalnız Maarif
memurluklarına binlerce, onbinlerce köylü
okul için, öğretmen için müracaat etmekte
dir. Millet okul istiyor, öğretmen istiyor
okula ve okumağa karşı bu sonsuz ilgi ne
acı gerçektir ki ilgililer tarafından nazarı
dikkate alınmıyor ve üzüntü ile kaydede-
lim ki bu durumdan geri fikirliler, inkılâp
düşmanları istifade ediyor ve milletimizin
Maarif aşkını kendi gayeleri için mükem-
melen kullanabiliyorlar.

Vaziyet bu olunca, biz kabahati nasıl
oluyor da Risalede, çarşafta şunda veya
bunda arıyoruz

Eğer memleketimiz her haliyle geri i-
se, bu duruma ancak, maddî imarın yanın-
da, ondan daha fazla zihinlerin imarına
ehemmiyet vermekle çare bulacağımızı art-
tık anlamalıyız. Memleket inkılâp gençli-
ğinin ekeceği ileri fikir tohumlarına has-
ret kaldıkça, bu memlekette ne hakiki hak
ve hürriyetten ve ne de gerçek iktisadi
kalkınmadan bahsedilebilir. Ne yaptık ki
asri netice istiyoruz

Bu memleketi hakikaten sevenler, mil-
letin hakiki kalkınmasını isteyenler evvelâ
zihinlerin imarı ile işe başlamalıdır.

YAKUP KEPENEK — Balâ

Kadın Hakları ve Çarşaf

FORUM Yazı Kurulu'na;

Uzun zamandanberi gerek gazetelerin,
gerek çeşitli derneklerin diline doladıkları
bir mesele var. Çarşaf ve onunla mücadele-

Evvelâ şunu söyleyelim ki; her işimiz-
de olduğu gibi, bu mühim meseleyi de, en
mühimsenmeyen tarafından ele aldık. Tür-
kiye'de Çarşaf giyen bir kadınlar tüzmesi
ve buna mecbur eden bir koca topluluğu
vardır. Çarşaf mücadelecileri! İşin bu baş-
langıçtaki teşhisini dahi kavramadan işe
başlamak gafletini gösterdiler. Kadın hak
larını korumak eğer onu açık gezdirmek
demekse - ki mücadeleciler böyle anlıyorlar
- onun başındaki çarşafı, ehram, alı güllü
yaşmağı, kanunla, belediye encümeni ka-
rariyle, polis zoruyla değil, onu çarşaf
giymeye zorlayan zihniyetle, çarşafın dinî
bir vecibe olduğu hakkındaki bâtil inanışla
mücadele etmekle, bunların yerine doğru
ve hakikaten dinî olan inanış tarzını ge-
tirmekle olur. Aslında Türk kadının hak-
ları mevzuunda düşünürken, onun başın-
daki çarşafı çok unutturacak, hakikaten
yüreker acısı, sadece kanuna değil, getir-
diği neticelerle vicdana dahi aykırı olan
gerçekler karşımıza çıkar. Ortaanadolunun
medenî sayılabilen yerlerinin hemen yak-
kın bölgelerinde, pazara teşhir edilip satıl-
maya çıkarılan hayvanlar misali satılan
genç kızların, kurtulması herhalde onun
hakları mevzuunda açık gezmesinden da-
ha önce gelir. Yine aynı bölgede yaptığın-
ız müşahedede gördük ki; Küçük bir kaza
merkezinde, gelinlik çağını geçmiş artık -
evde kalmışlar - sınıfına ithal edilmiş kız-
laların sayısı bir hayli kabaraktır.

Bunun sebebi ise oğlunu evlendirmek
isteyen bir babanın, kız babası karşısında
kaldığı imkânsız durumdur. Böyle bir du-
rumda kız babası, erkek babasından en az
5 - 7 bin lira arasında bir para istemekte,
bunu veremiyen erkeğe kızını vermemek-
te onu en tabî haklarından, sırf kendi key-
fi için mahrum etmektedir. Evliliği zorlaş-
tıran bu tip davranışın yanında, ahlâki,
bakımından toplumca uğranılan kayıplar
herhalde küçümsenemez.

Anadolunun birçok bölgelerinde iki -
üç karılı zengin eşrafın genç ve güzel gör-
düklere bir dördüncüye, parasına güvene-
rek talip olan zalim ve şakinin, ve ona bu
hakkı tanıyan, zihniyetin ezilebilmesi, yi-
ne herhalde, çarşafı men için karar ala-
cak mahalli idarelerin, ondan önce gelen
vazifesidir. Yine bizzat müşahede ettiğin-
iz çok üzücü bir hâdiseyi nakletmeden
geçemeyeceğim.

Şark vilâyetlerinden birine gelen bir
Enstitü öğretmenine talip olan üç karılı
bir yobazın elinden zor kurtulan bir mü-
nevver genç öğretmenimizin, ancak istifa
edip, gizlice evine dönmesine sebep olan-
larla yapılacak her türlü mücadele, İnkılâp-
çıların çarşaftan önce meşgul olacakla-
rı, bir millî ve içtimai mesele olsa gerek.

Evde kocasından ancak çarşaf giydiği
zaman dışarıya çıkma izini koparıp o ma-
sum ve zavallı Türk kadınının, dışarda o-

na haklarını iade için, çarşafını yırtıp ka-
nun kuvvetinin elinde, haklarından çok
daha fazlasından mahrum edildiğinin far-
kında mıyız. Esasen can, mal, namus, ırz
emniyetini korumakla mükellef olan polisi
çarşafı kadınların peşine takarsak, beri
yanda türlü rezaletleri çıkaran soysuzları,
o kendi toplum düşmanı zihniyetleriyle baş
başa bırakmış olmaz mıyız?

Kadının en tabii haklarından olan, ev-
lenme kendi eşini kendi seçme, tahsil yap-
ma, serbest düşünme gibi haklarından hiç
birisini temin edememiş, geri ve o derece iç-
renç zihniyetler zümresi bir tarafta başı
boş alabildiğine memlekette at aynatırken,
diğer yanda, öncekiler devam ettiği müd-
detçe ortadan kalkması mutlaka imkânsız
olan bir şekil meselesi üzerinde durmak,
ne İnkılâpçılık, ne Atatürkçülük ne de
memleket severliktir.

Bizim anladığımız İnkılâp: müsbet
manâda bir yükselişi sağlayacak doktrinler
grubu ve Atatürkçülük bu doktrinleri do-
ğuracak olan ruhtur. Yoksa koskoca bir
esir zümresinin başındaki çarşafı yırtmak
için her türlü kanunî çarelere baş vurmak
değil.

Böyle devam ettiği müddetçe kadınla-
rımızı zifiri karanlık içinde baş açık dolaş-
mağa zorlamaktan ve gülünç olmaktan
İleri gidemeyeceğimize inanalım.

En derin saygılarımla.

Hakkı ŞAHAP — Erzincan

Paraya Aldanış

FORUM Yazı Kurulu'na;

Sayın Doktor Oktay Yenalin iktisadi
meseleler hakkında ince tahlilleri ihtiva e-
den yazılarını kıymetli mecmuanızda zevk-
le okumaktayım. Ancak öyle zannediyorum
ki ilim objektifliğine riayet hususunda
gösterilen fazla itina bu yazıların tat-
bikatla alakasını azaltmakta ve netice ola-
rak ta hükümetimizce senelerdenberi ta-
kip edilen iktisadi sistemin sakatlıkları or-
taya konmakla beraber vaziyetin vehameti
tam olarak belirtilmemektedir. Bir misal
ile fikrimi açıklamaya çalışacağım:

Forumun 111. sayısındaki makalede
para hacminin genişlemesinin tek neticesi
olarak gelir dağılımının değişmesi öne sür-
ülmektedir. Halbuki fiiliyatta en mühim
netice olarak halkın geçici de olsa bir zen-
ginlik hissine kapılması göze çarpmakta-
dır. Kazancı eskisine nazaran artmış olan
bir kimsenin, bu artışın sadece görünüş-
ten ibaret olduğunu anlaması için bir müd-
dete ihtiyaç olduğu aşikârdır. İşte mem-
leket ekonomisini kemiren israf bu müddet
zarfında meydana çıkıyor. İlk nazarda çok
kısaca süreceği tahmin edilen bu aldanış
müddeti hakikatte çeşitli faktörlerin tesiri-
yle uzamaktadır. Şöyle ki:

Halkın aldanışının işleri kolaylaştırdı-
ğın gören yetkili makamlar para hacmini
artırmağa devam ettiklerinden, elindeki
paranın iştirâ gücünün azaldığını farket-
meye başlayan ferd bir taraftan da kazan-

cının yeniden arttığını görüyor. Bu vetire-
nin de tek başına uzun zaman devamına
imkân yoktur. Ancak, para kıymetinin git-
tikçe düşmesi bir taraftan nakdi tasarruf-
ları ortadan kaldırırken nakdi borçlanma-
ya karşı da bir pervasızlık yaratmaktadır
ki bu da zenginlik hissini ve israf meylini
artırır. Bu hal yalnız ferdler arasında cere-
yan etse mal arzının kısa bir zamanda azal-
ması yüzünden netice çabucuk kendini gös-
terebilir. Ama son senelerde bizde olduğu
gibi devletçe aynı yola gidilirse iktisadi
durum hemen hemen tamiri imkânsız hale
gelinceye kadar hakikat gizli kalabil-
mektedir. Zira ferdler ne kadar pervasız
olursa olsun borçlanma kabiliyetlerinin bir
hududu olduğu halde bilhassa ikinci dünya
harbinden sonra devletlerin, mali kabiliyet-
lerinden müstakil denecek mikdarlarda
borçlanmalarının mümkün olduğu görül-
mektedir.

Bütün bu şartlardan doğan israfların
memleketi gitgide nasıl fakirleştirdiğini
hesaba katmadan, sabit gelirlielerin sıkıntı-
sını sadece serbest meslek erbabının fazla
kazancı ile izah etmekte isabet bulunma-
dığı kanaatindeyim.

Burada israf derken sadece istihlâk
sahasını değil bilhassa istihsal ve yatırım
sahalarını gözönünde tuttuğumu belirtmek
isterim. Bunların umumî bir tarif ve tasni-
fini yapmak maalesef benim imkânlarım
dışındadır. Bir iki misal vereceğim.

Fazla talebin yoklara karıştırdığı bir
çok malzeme ve yedek parça yerine kendi-
sinden çok daha kıymetli diğer bir malzeme
veya parçanın, üstelik bir sürü emek
ve masrafla tadil edilerek kullanıldığı çok
görülmektedir. Diğer taraftan, sadece para
kıymetinin düşmesi ile arsa, bina ve maki-
nelerinde husule gelecek kıymet artışları
düşünüldükçe pek çok fabrikalar bunları
işletecek maddi ve manevî imkânları ol-
mıyan kimseler tarafından kurulmaktadır.
Bunlara benzer yüzlerce misal yüzünden
milletçe maruz kaldığımız zararlar iyi bir
şekilde hesap edilirse acaba yalnız sabit
gelirlielerin değil bütün milletin kazancının
da gitgide azaldığı neticesine varmak ihtim-
ali yok mudur.

Saygılarımla.

Vehbi Hacıadıroğlu — Ankara

Yeni Şiir

FORUM Yazı Kurulu'na;

Şu son bir iki yıl içinde şiir üzerine
pek çok şey yazılıp söylendi. Gerçek mâ-
nâsiyle DURGUN olan, orijinal bir dav-
ranıştan mahrum bir düzende bu kadar
çok -tâbiri mazur görün- gevezelik et-
mek lüzumsuz gibi geliyor bana. O halde
sen neye söylüyorsun diyeceksiniz, doğru,
hakkısız, ama insan duramıyor işte. Or-
tada bahse değer şiir yok, fakat bir hay-
li şiir tartışması var. Bu, biraz da bizim
memleketin tabii icaplarından. Şiirden mu-

hakkak ki lüzumundan fazla hoşlanıyoruz.
Şimdi de bir ikinci yeni dâvası çıktı or-
taya. Bu konuda birkaç ay evvel Varlık
dergisinde bir yazı yayınlamıştım. İkinci
yeni akımın öncüsü olduğu anlaşılabilir bir
zat Pazar Postası gazetesinde bendenizi
cahillikle itham eyledi, allamelerle tartışa-
cak kadar kendimde kabiliyet göremedi-
ğimden tabii karşılık vermedim. İkinci
yeni bahsi, yılan hikâyesi gibi sürüp gidi-
yor. Bilimsel incelemeler yapıyor, iri iri
lâflar ediliyor, akımın kaynaklarından, a-
macından falan söz açıyor. Netice sıfıra
sıfır elde var sıfır. Şüphesiz Orhan Veli
şirine karşı açık, belirli bir hareket var,
var ya bunun bir çağ değişikliğine alâmet
olduğu söylenemez kanısındayım. İkinci
yeniciler, sürrealist olduklarını ileri sür-
mezler herhalde. Gerçi arada büyük bir
benzeyiş varsa da bunun sürrealizm olma-
dığı açık. Ancak nevarki ortada yenilik
denmeğe değer bir şey görülüyor. Sen
göremiyorsun denecek. Belki, mümkündür.
Varlık'ta da yazdığım gibi, bence bu hare-
ket her on onbeş yılda bir olması gereken
tabii bir nesil değişmesidir. Bir çağ de-
ğişikliği değil. Servetifünuncuları, Fecriâtî-
cilerin, hececileri meş'alecilerin takip et-
meleri gibi. Salt okadar değil, arada bü-
yükçe bir zihniyet, bir deyiş, hattâ bir fi-
kir ayrımı mevcut diyebilirsiniz, nihayet
anlayış meselesi bu. Bence ikinci yeni, bü-
tün o anlama boşvermesiyle, deli saçması
misillu birbirleriyle hiç ilişkisi olmayan ke-
limeleri yanyana sıralamasıyla herhangi
bir yenilik getirmiş değildir. Evet bu şair-
ler özellikle Orhan Veli akımına karşıdır-
lar, lâkin bunu lâfla değil eserle göster-
meleri gerekir. Ortada eserler var dene-
cek. İlhan Berk'in Galile Denizi, Cemal
Süreyya'nın Üvercinkası filân gibi. Doğru-
sunu isterseniz bu eserler haddizatında şiir
san'atı yönünden eser bile sayılamaz bel-
ki, sadece bir deneme (tecrübe mânâsına)
olabilir. Biliyorum hayli kesin, cesur bir
yargı benimkisi, sebeplerini, delillerini or-
taya atmadan sende o beğenmediğin ikin-
ci yeni eleştirmecileri gibi tek yönlü iddia-
larla oyalanıyorsun diye yerebilirsiniz hak-
lı olarak beni. Ama yine de ikinci yeninin
gerçek bir akım olduğunu göstermez bu.
Varlık'ta yazmıştım, ikinci yeniciler ara-
sında Orhan Veli, Dağlarca, Tarancı, Kü-
lebi ayarında bir kişiliğe ermiş kim var?
Hiç kimse. Asıl kişiliğini inkâr edip ken-
dini tecrübe tahtası yapan İlhan Berk mi?
Cemal Süreyya mı? Edip Cansever ya da
Ece Ayhan mı? Şiirimiz, gerçek odur ki
hayli durgun, asıl, tam bir yenilik ihtiyacı
kendini hissettiriyor bu alanda. Bu
yeniliği ikinci yeni denen akımdan bekle-
yemeyiz. Tek tek şairlerden bahsetmiyo-
rum. Kimbilir belki de o ikinci yeni şair-
lerinden biri, bir hamle yapar da bize ger-
çekten istediğimiz, beklediğimiz yeniliği
getirir. Yalnız bunun için lâftan ziyade
çalışmağa önem vermelidir. Temel kişiliği,
şunun bunun ardında değil, her şair önce
kendinde aramalı, bulmalı.

Saygılarımla.

Nuri TARHAN — Ankara

Ne Diyorlar

İspanyol Gençliği

YURT İÇİNDE SÜRGÜN

(27 yaşında bir İspanyol genci olan Miguel de Salabert, 6 aydır Fransaya sığınmıştır. Bu yazıda dayanılmaz bir moral nizamının cenderesi içinde bulunan ve çok az tanınan İspanyol gençliği hakkındaki tecrübesini yazmaktadır.)

Benim neslim, Cumhuriyetin ilanı ve yıkılması arasında geçen devrede dünyaya gelmiştir. Yani biz İspanyol Cumhuriyetini tanımadık, bizi "Frankizm" yetiştirdi.

Memleketi maddî ve manevî bakımdan parçalanmış bir halde bırakan iç harp biter bitmez, Franko bize kaodan kurtulmuş "büyük ve hür" bir İspanya, yeni bir İspanya sundu. Bize "dinin ve İspanyanın halâsi için Allah tarafından gönderilen" diktatöre karşı saygı duymayı öğretti. Faşistlerin "Allaha giden İmparatorluk" adını taktıkları teokratik ve totaliter devlete hürmet etmeğe alıştırdı. Bir gün normal vatandaşlar gibi düşünme kabiliyetimizi kaldıracak derecede zihinlerimizi uyuşturmak istedi. Bizi eski zamanların gençliği yapmağa çalıştı.

Bu gaye "Dictionnaire Encycl Dlopédique Üniversalin (1942 - 44 ilâvesi) bir paragrafında açıkça görülmektedir: "Eğitimin hristiyanlık prensiplerine uygun bir hale getirilmesi lâzımdır. Ortaçağ insanların ruhunu aydınlatan esriye sahib yeni bir gençlik yetiştirmek için, eğitim; ideolojik bakımdan bitaraf olmamalı, ondan lâiklikten iz bırakılmamalıdır."

Bu programı gerçekleştirmek gayesiyle hiç bir gayret esirgenmedi. Bizi kızalların ve dinsizlerin "Anti İspanya" sına karşı Ehlisalip seferine çağırıldılar. Bize tahrif edilmiş yalanlarla dolu bir İspanyol tarihi okuttular. Siyasi istikrarsızlığın ve iktisaden geri kalmamızın sebebinin "bir asırlık muzır liberalizm" yüzünden olduğunu söylediler.

Hakikatleri, yarım yamalak ta olsa görebilmek için uzun yıllar beklememiz gerekti. Ama hakikatı görmemize imkân yoktu. Eğitimcilerimizin gayreti, daha başından muvaffakiyetsizlikle neticelenmeye mahkûmdu. Yaşadığımız zamanı görmemizi önleyebileceklerini ümit ettikleri süslü lâflardan müteşekkil sis tabakasının gerektiği kadar kesif olması mümkün değildi. Nitekim neticede hakikatı gördük. Ama hakikatı bir sürü yalannın içinden ayıklamamız lâzım geldi.

Muazzam bir sanının ortasında büyüdük. Sami nerede bitiyor, gerçek nerede başlıyor bilmiyorduk. Nasıl bilmeli? Bunu hâlâ da bilmiyoruz. İşte her şeyden çekinmemizin, şüpheyle karşılamamızın, istikbale ümitle bakmamamızın sebebi budur.

TEMİZ HAVA

Bizden maziyi sakladılar, tahammül

edilmez bir hâli kabule zorladılar. İstikballe bağlarımızı kestiler. Boşlukta sallanır bir vaziyette kaldık. Ne tarafa dönerssek dönelim gülünç bir adaletsizlikle karşılaşıyorduk. İhtilâsın cezasız kaldığını, insanların gitgide alçaldıklarını, her türlü beşeri kıymetlerin reddedildiğini görüyorduk. Bu durum karşısında nasıl hareket ettik? Evvelâ bir savunma insiyakiyle içimize kapandık. Bu hastalıkların bize bulaşmasından kendimizi korumaya çalıştık. Franko İspanyanın hayatına hangi şekilde olursa olsun iştiraki reddetdik. Fakat boş vermenin ve tevekkülün, olan biteni bir cins kabullenmek olduğunu biliyorduk. Susmak, bizi suç ortağı yapacaktı. Demek ki hayat bize moral bir mesele olarak gözüküyordu. En mühim meselemizi kendi kendimizle sulh içinde yaşayabilmek teşkil ediyordu.

Bir çoğumuz, İspanya'da kalan bir kaç metreküp saf havayı hapishane köşelerinde bulacaklarını düşünerek, bu meseleyi hallettiler. Bir kısmımız dış memleketlere kaçtı. Diğerleri içine çekildikleri kabuktan çıkarak mücadeleye giriştiler. Yavaş yavaş kolektif aksiyona inanmaya, istikbale ümitle bakmaya başladık. Artık uğrunda çarpışacağımız bir gaye vardı: İspanya'yı yaşanabilir bir hale getirmek. İspanyol realitelerini tanıyan herkes, bu gayenin tahakkukunun derinlemesine bir ihtilâle bağ olduğunu bilir.

ÜNİVERSİTESİZ ÜNİVERSİTELİLER

Yaşadığımız boğucu ve tiksindirici iklimi, insan vakarını kaybetmemek gayesiyle gösterdiğimiz mukavemeti anlatmak için bizzat şahidi olduğum hadiseleri zikredebilirim. Fakat sözü müşterek bir sese bırakmayı tercih ediyorum.

1957 Nisanında, İspanyol talebe muhitlerinde "Üniversitesiz Üniversitelerin

şehadetî" adlı bir vesika yayınlandı. Genç bir Üniversiteli grubu - Üniversitesiz Üniversiteliler - tarafından kaleme alınan bu vesika gençliğin hakikatı keşfetmek için takip ettiği yolu samimiyetle anlatmaktadır:

"Kimse diyemez ki biz yabancı ideolojilerin cazibesine kapıldık. Zira biz siyasi meselelere karşı merak duymadan çok evvel, bu ideolojileri anlatan kitaplar ve broşürler kitapçı raflarından kaldırılmıştı. Siyasi meseleleri bize öğretebilecek adamlar, vatandan koğulmuştu. Bu sebeple gözlerimizin açılması, kitapların ve propaganda'nın tesiriyle değildir. Gözlerimizi yaşadığımız hayat açtı. Suallerimiz karşısında babalarımızın sudan cevapları veya susmayı tercih etmeleri, bizi hakiki cevapları araştırmaya itti."

Gençlik, hayata atılınca hakiki cevaplar ortaya çıkmaya başladı. "Şehadet, Avukatın, Hâkimlerin satın alındığı, kanunun vatandaşın tanıdığı garantilerin hükümet tarafından çiğnendiği bir muhitte karşılaştığı güçlükleri anlatmaktadır.

Aynı vesika, muhteşem Devlet binaları ve en basit malzemeden mahrum mahalle dispanserleri arasındaki tezaadı gören bir doktorun hikâyesini açıklamaktadır. Doktor, bazı tedavi şekilleri, fakir sınıfların istifadesine açık olsa, kolayca kurtulabilecek hastaların ölümünü, aciz içinde seyretmektedir...

GENÇLİĞİN KORKUSU

Üniversiteliler şu sözlerle devam etmek tedirler:

"Bize rejimin adil bir nizam tesis ettiği söylendi. Halbuki her tarafta en isyan ettirici adaletsizliği gördük. Nihayet namuslu bir İspanya'ya kavuştuğumuz ilân edildi, ama bütün Hükümet teşkilâtında rüşvet ve ihtilâs hüküm sürmekteydi. Bu namuslu ve temiz İspanya'da, her Devlet adamının satın alınacağı bir fiat olduğunu keşfettik. Yeni, modern, inkılâpçı olduğu söylenen bu İspanya'da rutin iptidai metodlar, tenbellik, reaksiyoner bir zihniyet, kudretli oligarşiler ve gençliğin korkusu hakimdi."

Gençlik bugün, bütün bunlara karşı isyan etmektedir.

"L'Express" dergisinden

Kültür Ve Sanat

Esir Jeminüs ve Altör Şehri

Turgut UYAR

Türkiye'de edebiyatla, şiirle uzaktan yakından uğraşan herkesin Yahya Kemal üstüne iyi kötü bir fikri vardır. Şiiri söylece bir sevenler için ise o, "büyük bir ozan" dir. Okumışlara ve halka onun kadar rahatça işlemiş bir başka ozan yoktur edebiyatımızda.

Ölümünden sonra yazılan yazıların ço-

ğu, onun, şiire konuşulan Türkçeyi getirdiğindeki başarıyı, ustalığı, uzak görürlüğü övdüler. Bu bana, biraz da onun hakkını, büyük ozanlık hakkını yemekle bir görünüyor. Bir ozanın dil sevgisinin, dil bilincinin, gerek ulusunun diline, gerekse kendi şiirine neler kazandırdığını anıyacak değilim. Bir ozanı büyüten öğeler arasın-

da, öz dilini kullanmadaki başarısının, ölçülerinin bulunduğunu da öyle. Dante ile İtalyancanın, dil sevgisi ile de Dante'nin neler kazandıkları unutulmaz bir örnek bu konuda. Ama bir ozan büyük ozan etmekde tek başına yeterli mi bu sevgi? Yahya Kemal'den 70 yıl önce Akif Paşa, hemen Yahya Kemal'le çağdaş Mehmet Akif de konuşulan Türkçeyi oldukça başarılı ölçülerle şiire getirdiler. Mehmet Emin de öyle. Ama onların şiirlerinde sevededik bu Türkçeyi. Bu dilin, onların şiirlerinde sevilmemesi, tutunamaması onların ozanlıklarının yeterli olmayışından sanırım. Yahya Kemal, ilkin « büyük ozan » dı. Şiirlerine en uygun araç'ı arıyordu, o kadar. Dilini bu kadar yenileyen bir ozanın, dilini yenileştiren kaygılarla "vez-nini" de yenilemesi gerekirdi bir bakıma. Üstelik bu yenileşmeyi gerektiren bir takım dış nedenler de vardı. Bütün Türk Şiiri büyük bir istekle "hece"ye dönüyordu. Oysa Yahya Kemal, bir "Ok" deneyinden sonra, bir daha hiç yanaşmadı buna. Arı duru Türkçe şiirler yanında, gazeller de yazmış olması, onun ilk kaygısının, nasıl olursa olsun, şiir olduğunu göstermektedir. Bu gazellerdeki dilin eskiliği, - eski ölçülerde bile olsa - Yahya Kemal'in çoğu zaman şiire varmasını önleyememektedir.

Büyükliğini yapan öğelerden biri dilindeki başarı ise, biri de, şiire sarsılmaz, eskimez inancı, sevgisi, saygısı idi. Özellikle son yüzyılda, ömrünün sonuna kadar ki elli yılını, gerek kişisel, gerek fikri yaşayışı ile şiire bağlanmış ozan gösterilemez edebiyatımızda. Ozanlığı her zaman, biraz da çocukluk, gençlik işi sayanların büyük çoğunlukta olduğu bir ülkede o, yaşlı yıllarında da küçülmeden, küçülmeden taşımıştır "ozan" sanını.

Yahya Kemal'in şiirlerinde konuşulan meselelerden biri de, beğenilerinin "osmanlılık" dır. Onun osmanlı" olduğunu söylemek, onun şiirini küçümsemek sayılmamalıdır kanımca. Ona bu niteliği, küçümsemek gayesiyle yakıştıranlar bile, sonunda, bilerek bilmeyerek, bir gerçeği, Yahya Kemal'e en yakışan bir gerçeği söylemiş oluyorlar.

Batıdan sağlam bir şiir eğitimi, sağlam bir şiir anlayışı ile döndü. Döndüğü yer, bir toplumsal olaylar bir zevkler ve anlayışlar kargaşası içinde idi. Çok iyi bildiği bir geçmişin, bir tarihin, daha doğrusu, bir zamanların parlak bir uygarlığının, yerleşmiş, incelmış manevî değerlerine bağlandı. Abdülhak Şinasi'nin nesirlerinde, Yahya Kemal'in şiirlerinde bulduğumuz İstanbul, o parlak uygarlığın, o artık bırakılmış kültürün, o zevklerin ince İstanbuludur. İstanbul'un, şiirlerinde adı geçen bütün semtleri, bütün kültür ve toplum değişmelerine rağmen, zevkleri, gelenekleri, bağlılıkları ve adlarının hatırlattığı ile hâlâ bir parça "osmanlı" kalabilmiş semtlerdir. "Erenköyünde Bahar" dilindeki ve biçimindeki yeniliğe rağmen, bir divan şiiri inceliğini, duyarlığı taşır.

Şüphesiz şiire yeni bir zevk getiriyordu Yahya Kemal. Ama yok yere inkâr edilmiş, belki iyice tanımadığı için inkâr edilmiş bir kültürün, bir zevkin bazı değer-

lerini koruyordu. Bir bakıma, İmparatorluğun, bütün hatâlardan, bütün çirkinliklerden, bütün yıkıntılardan kurtulmuş exotisme'ni getiriyordu.

"Deniz ufkunda bu top sesleri nereden geliyor
Barbaros sanki donanmayla seferden geliyor"

"Bin atlı akınlarda çocuklar gibi şendik"

"Bir muğbeceyle tanıştım dîle devrinde"

ve öbür şiirlerinden seçilecek başka parçalar, İmparatorluğun o exotique havasını taşırlar.

1939 - 40 yıllarının ortaokul kitaplarında, "Esir Jeminüs ve Altör Şehri" adlı bir yazı vardı. Yahya Kemal'indi sanıyorum. Bu yazıdan, bir bu ad kalmış hatırımında yalnız. Bugün o yazıyı okumak istesem nereden bulabilirim bilmem? Değişen bütün tarihi değerler arasında - İtrî'nin nevakârı, Tamburl Cemil Beyin plâkları, İstanbulu alan Yeniçeri, bin atlı akınlar, sene 1140 ve mahurdan gazeller arasında - bu yazının adı, onun şiir anlayışını, onun dünyasını ve yitirdiklerini hatırlatıyor bana. Bu adla onun şiirleri arasında açıklanmaz bir ilinti kuruyorum.

Evet. "Esir Jeminüs ve Altör Şehri"

Rus Balesi

Metin And

Son iki hafta sanat olaylarının önemi, dedikodusu, tartışmaları Rus dansçılarının Ankara ve İstanbul'da verdiği temsiller üzerine toplandı. Halkımız her yerde olduğu gibi Rus Balesi adındaki büyüye kapılıp yerleri kapıştı. Rus Balesi bugünkü durumu ile adının taşıdığı büyüye ne ölçüde hak kazanır, bunu aşağıda tenkit yoluyla cevaplandırmadan önce Rus Balesini yerli yerine koyabilmek için geçmiş günlere, hiç değilse bir elli yıl geriye gitmek gerekir. Bunu yapmadan önce de Rusya'da gelişmiş ve kökü çok eskiye 18 inci yüzyıla uzanan geleneksel bale ile, yirminci yüzyıl sahnesinde önemli bir devrim yapmış olan Serge Diaghilev'in Rusya dışı Rus baleciliğini birbirinden ayırmak gerekir.

Rus Balesi adına büyüdü bir çekicilik katan Diaghilev ise, Diaghilev'i de de bu büyüün katına yükselten, donatıp kuşatan, vatanından aldığı geleneksel bale görgüsü ve eğitimi olmuştur, dememiz gerekir. Bu ikincinin adını da koyalım; St. Peterburg'daki İmparatorluk Bale okulu ve onun beslediği Maryinsky Tiyatrosu, Paris, Londra, Nevyork, Kopenhagen gibi büyük bale merkezlerini üstün görgüleri, yetkin yol göstericilikleriyle yoğurup, ona biçim veren işte Maryinky Tiyatrosu'nun bugün artık hepsi aksaçlı, beli büyük kocamış ilişginleri olmuştur. Peki, geçen haftalarda Moskova'dan buraya gelip temsiller veren Bolşoy Tiyatrosu balesinin her iki çığırla da ne ilgisi vardır? St Petersburg balesi - bu günkü adıyla Leningrad balesi karşısında Moskova Balesi bir çok yönlerde onunla çatışmış, onu çekememiş, önem bakımından da ikinci sırada kalmış bir topluluk ve okuldu. Öte yandan Rusya dışında olduğu için Diaghilev denemesi ile de hiç bir alışverişi olmayan Ankara ve İstanbul sahnelerinde seyrettiğimiz sanatçılar ne birincinin mirasçıları, ne de sanat anlayışı bakımından ikincinin çağdaşı sayılırlar. Ne var ki her üçü de birbirlerinden alabildiğine ayrı sanat gösteriyorlarsa da Rus olmak, aynı toprakların insanları olmak, aynı kaynaktan içmiş olmaları, bizi ortak ulusal özellikleri yerinde bırakmış.

Bolşoy, Rus dilinde "büyük" demek

Büyük anlamının bir ülkeden ötekine nasıl alabildiğine değiştiğini, aylardır beklenen Rus bale dansçılarının Ankara'da Büyük Tiyatro'da verdikleri temsillerde öğrendik. Bolşoy Tiyatrosu'nun sahnesi Avrupa'nın büyük sahnelerinin iki katıysa bizim sahnelerin kaç katıdır, varın siz hesap edin.. İşte kendi yurdunda yüzleri bulan bir topluluk, hem de en önemli unsuru corps de ballet'sini getirmemiş bir topluluk, orkes tra eşliği olmaksızın, pek övündüğü özenli dekorları, akla durkunluk verecek işler beceren sahne düzeninden sıyrılıp, bunlar yerine yalnızca 9 sanatçısını gönderirse, bu kadarı onu ne ölçüde temsil edebilir? Hele her biri iyi bir sanatçı olan bu dokuz kişi ufak bir takımken bile bizim Büyük Tiyatro'nun küçük sahnesine atlamalarıyla, sıramalarıyla sığamazlarsa..

Sundukları program küçük bağımsız parçalardan derlenmiş bir divertissement programıydı. Böyle olduğu halde tek bir dansçı bile sahnenin en geri dip köşesinden başladığı atlamalar dizisinin, dönüşler zincirinin sonuna gelmeden kendisi ya sahnenin ön eteğinden seyircilerin kucagında bulmak korkusunu yaşıyor, ya da hızını alamayıp yan giriş yerlerinde gözden siliniyordu. İşte hem uzağı hem düzlemi en genişliği içinde kucaklamasıyla ün salmış Rus dansçılarının yer darlığı kollarını, kanadlarını kırmaya yetiyor da artıyordu bil.

Bu böyle ya, gene de bu 9 dansçı, 40 yıldır kapıları kapah, dünya ile alışverişini kesmiş Rus balesinin eğilimini, değerlerini tantabiliyor. Bunda programın 17 inci yüzyıl uslubundaki danslardan beyaz balelere, halk danslarından opera balelerine kadar geniş bir değişiklik göstermiş olmasının payı büyük. Program bize Rus balesinin iki önemli özelliğini tanıyordu. Önce Rus balesi eski kalmış, çağdaş gidise ayak uyduramamıştı. Bu eskiliği tarih, çağ bakımından değil sanat anlayışı, beğenisi bakımından eskilik diye anlamalı. Belli bir çağa sığmayan, her el attığımızda taze kalabilen hak danslarını bir yana bırakırsak, bu yüzyılda yaratılan eserler veya eski eserlerin yeniden düzenlenişinde bile eskilerden daha da eskimışlik seziliyordu. Parçalar gerçekçi işaretleşmeler, halk

dansileri ve dar bir klâsik üçgen içine kapalı kalmış, bir eserden ötekine en ufak bir üslub ayrılığı gözetmiyor.

Gerçekçi işaretlemeler dedim, bugünkü Rus balesinde görülen bir eğilim de eski işaretlemelerin basmakalıplığını bırakıp, gerçeği bir anlatım gücüne kavuşmuş olması. Bu işaretlemeler tutumluluk içinde rahatça bir öyküyü yürütebilme gücünü taşımakla dans unsurundan uzaklaşmak sayılırsa öte yandan dramatik anlatım olanaklarına bir yöneltiş seziliyor.

Bugünkü Rus balesinin bir özelliği de, daha doğrusu bir kusuru da, kabalık dememek için incelmışliği eksik diyeyim, ince ayrıntılardan yoksun bir tekniğe sahip oluşu. Tour en l'air'lerden sonra yere inişlerde, sayıca eksik Pirouette'ler dizisi, hava kalış sürelerinin kısalığı, dışarı dönükliklerinin yetersizliği, kırık kol bilekleri, esnekliğini ele, parmaklara kadar vardırıran aşırı kol hareketleri hep bu tekniğin yadırganan yönleri. Bununla beraber seyircinin solugunu kesen bir tekniğe varmışlar. Erkek dansçıların eşlik yaptıkları kadın dansçıları havaya yükseltirlerken, onları başlarının üstünde tutarlarken kaslarını en inanılmayacak bir güçle kullanmaları, bale seyircisinin gözünün alışmamış olduğu türlü biçimlere başvurmaları, bazılarınca akrobasi, cambazlık diye anlandırıyorsa da, aslında bu Rusların elinde kolaylıkla övgüye değer bir nitelik oluyor. Toplulukta bulunan Gleb Evdokimof, Gennadi Ledyah'ın gösterdikleri bu türüstünden erkeksi ustalık parçaların havasına, gerekçesine kolaylıkla uyabiliyordu. Genel olarak Rusların dansedişleri sahnedeki varlıklarını seyircilerine her an barbar duyuran, canlı atılışları, hız alışları, sıçrayışları, yükselişleri ile ilgili ayakta tutuyorlar.

Dokuz dansçının her biri kendi nitelikleri içinde değerli sanatçılar. Irma Tihamirnova önemli bir klâsik dansçı. Müzik duygunluğu çok gelişmiş, programın yükü onun üzerindedir. Kuğular Gölü'nden Adagio, Faust Operasından Walpurgisnacht ve yarıca beş parçada dansetti. Gluck'ün Orpheus'undan "Mutlu Ruhlar"dan Cennadi Ledyah eşliğinde sevgiyle tek parça bir beden olmuş çiftin sonsuzluğa gidişinde yetkin bir şiirsel anlatıma vardı.

Zinaida Korotayeva 17 inci yüzyıla uymayan parmak ucu dansıyla Lutey'nin Gavotte'unun çağının üslubuna soylu görünümlü ile uydu. Marina Kolpakçı uzun boyu, esnek fakat çelik esnekliğinde güzel sırtı ile hem Krein'in Laurensia balesinden oynadığı dans, hem de Asafiev'in Bah çesaray Şadırvanı'nda Kırmızı Hamna karşı sevgi ve kıskançlık öfkesi karışımı Zarema rolünde çok canlı ve doyurucu bir dans çıkardı. Muza Gotlib gösterişsiz, ölçülü bir klâsik dansçı. Giselle'den pas de deux" de başarı ile dansetti. Daha çok caractere, ulusal danslarda seyrettiğimiz Larissa Trembovskaya ve Mansur Kemalettinov genç görünümleri, canlı dansları halkın haklı sevgisini kazandılar. Hele Larissa Trembovskaya'nın Khorovod türü, yani kayarmış gibi hareket eden Lebyoduska (Kuğucuk) dansını çok beğendim. Uzun boylu, yakışıklı Dimitri Begak hele Walpur

ginsnacht'taki dansı ile yarım için umut verici bir dansçı. Hepsinden önemlisi Geleb Ev dokimov yetkin tekniği, çarpıcı kişiliğiyle eşine az rastlanan erkek dansçılardan. Kulağımız bir bale temsili için alışılmış orkestra eşliğini çok aradı, fakat bütün programın müzik eşliğini en doğru, ölçülü piyano eşliğiyle sağlayan piyanocu Viladimir Kudriyav tsev ile bazı parçalarda da çellosu ile eşlik müziğini renklendiren çellosu Georgi Ivanof'u övmek isterim.

Topluluk Ankara'da Büyük Tiyatro'da aynı programla dört temsil verdikten sonra, bir de dar sahnesine bakmadan alay

eder gibi adında büyük sıfatı bulunan Büyük Sinema'da da bir temsil verdi. Bu temsilde beş yeni parça daha seyrettik; ancak sahne ve salonun bu işe elverişsizliği seyircisine de, sanatçısına da kötü oyunlar oynadı. Ben size Kuğunun Ölümü oynayan bir sanatçının arkasında sahneye uymayan kılığı ile bir fotoğrafçı sere serpe dolayıyordu diyeyim, siz gerisini anlayıverin. Bunda bu temsilleri düzenleyenlerin de suçu büyük. Büyük sanatçılara gösterilmesi gereken saygıda işi rastlantılara, savsamlara bırakmakla, büyük kusurları oldu.

Ejderha

(BİR JAPON ÖYKÜSÜ)

Ryunosuke Akutagawa (1893 - 1927)

Çeviren: Bilge KARASU

"Tanrı iyiliğini versin!" dedi Uci Dainagon Takakuni (1). "Bir düş görüp şekerlememden uyandım, baktım, oralık kavruluyor gene bugün. Çam dalından sarıkan mor salkımı çiçeklerini olsun kırırdatabak bir yel esmiyor. Her zaman içime bir serinlik veren kaynağın şırıltısı, Ağustos böceklerinin cıvıltısından boğuldu boğulacak; sıkıntılı sıcağı artırmaktan başka bir işe yaramıyor sanki.. Şimdi oğlanları çağırıp yelpazeleteceğim kendimi."

"Ha, sokaktaki adamlar topluyorlar diyorsunuz... Ben de gideyim bari. Oğlanlar, arımdan gelin, kocaman yelpazeleri de yanınıza almayı unutmayın sakın..."

"Merhabalar! Ben, Takakuni. Göğsüm bağrım açık ama bağışlayın bu kılığımı.."

"Bugün sizlerden bir şey isteyecektim de onun için arabamı Uci Çayevi'nin kapısında durdurdum. Bu son günlerde, başkalarının da yaptığı gibi, buraya gelip bir öykü kitabı yazmak hevesine kapıldım. Ne yazık ki yazmağa değer öyküler bilmem ben. Tatlı canımı üzmeğe de hiç yanaşmadığım için, kafamı patlatmak zorunda kalmak, doğrusu, sıkıyor beni. Bu yüzden, bugünden başlamak üzere, size eski masalları anlatılmayı düşünüyorum. Onları böylece kitabıma alabileceğim... Ben Takakuni, İmparator sarayına boyuna girip çıktığıma, saray dolaylarında boyuna gezindiğime göre, işitilmemiş birçok fıkrayı, garip öyküyü dört bir yandan derleyebileceğim.. Size gelince iyi yurttaşlar, kenttaşlar, her ne kadar sizi yoracaksa da şu dileğimi yerine getirecek misiniz?"

"Hepiniz kabul ediyorsunuz demek? Hay bin yaşayın siz! O halde ben de, öykülerinizi birer birer dinleyeceğim."

"Haydi oğlanlar! Başlayın kocaman yelpazelerinizi sallamağa, şu odada bir esinti olsun! Bizi biraz serinletirsiniz... Sen demirci, sen de çömlekçi, çekingen durmanın öyle. Gelin ikiniz de, şu rahleye yanaşın... Sen de, suşi (2) satan kadın, gün ışığı sana pek yakıcı geliyorsa kovani taraçanın bir köşesine bırakiver de gel... Sen papaz, yaldızlı dümbeğini yere bırak... Sen samuray, sen de dağ papazı, haydi hasır-

larımızı seremediniz mi daha?"

"Hazır mısınız hepimiz? Hazırsanız, haydi bakalım çömlekçi, en yaşlımız sen olduğuna göre, sen başla, beğendiğin, yeğlediğin öykü hangisiyse onu anlat..."

Yaşlı adam, "Celebice esenlemen minnettar kıldı bizi", diye karşılık verdi. "Efendimiz, tenezzül ederek, bizim gibi cahil insanların anlatacaklarından bir öykü kitabı meydana getireceğini söyledi... Böyle büyük bir şerefe layık değilim ben... Ama bu isteğini yerine getiremeyince de Efendimizi hoşnut edemeyeceğim. Bu yüzden, saçma sapan bir eski öyküyü anlatmağa cesaret edeceğim. Sizi belki biraz sıkabilir ama, dilerim, masalımı bir parça olsun dinleyin..."

Yaşlı adam, öyküsünü anlatmağa başladı.

Geçmiş günlerde, ben daha deikanhylene, Nara'da pek ama pek kocaman burunlu bir papaz yaşardı. Adı Kurodo Tokugyo'ydu. O burnunun ucu, bütün yıl boyunca, bir eşek arısı sokmuşçasına, al al yarıyordu. Bu yüzden Nara'lılar ona Ohana-no Kurodo Tokugyo adını takmışlardı (3). Ama bu ad da pek uzun olduğu için ona Hanazo deyip çıkıyorlardı işin içinden (4). Ben kendim, onu bir iki kez Nara'daki Kofuku Tapınağı'nda gördüm.

Oylesine görkemli bir kırmızı burnu vardı ki ben bile, onu küçümsemek isteyince bu Hanazo adını kullanmanın pek yerinde olacağını düşündüm.

Bir gece, papaz Hanazo, yani Ohana-no Kurodo Tokugyo, yanında müritlerinin hiç biri olmadan, tek başına, Sarusawa göleğinin başına gelir, kıyıya, salkum söğüt ağacının önüne bir ilân tahtası çıkar. Tahtanın üzerine iri harflerle, "Martın üçünde bu gölekte bir ejderha çıkıp göğe ağacak" diye yazılmıştır... Ama işin doğrusu, Hanazo, Sarusawa göleğinde bir ejderhanın gerçekten yaşayıp yaşamadığını bilmemektedir; öte yanda - söylenmesi bile gereksiz - ejderhanın martın üçüncü günü göğe ağacağı da kuyruklu bir yalandır. Bir ejderhanın göğe filân ağmayacağını söyleseymiş elbette daha akla yakın

bir laf edermiş... Ortılığı, böyle gerekli yere velleveye vermeğe kalkışmasının sebebi, burnu ile bir düziye alay edip duran Nara papazlarından hoşlanmaması, bir kez de onlara bir oyun oynayıp doyasıya gülmek, onları rezil etmek isteyişidir... Efendimiz bu işi pek saçma buluyordur ya, bu öykü pek eski bir öyküdür; o günlerde de böyle oyunlar oynayan kimseler hiç de az değildi...

Ertesi gün, bu ilân tahtasını ilk gören kimse, her sabah Kofuku Tapınağı'na gelip Buddha'ya tapınan bir kocakarı olur. Tesbihi eli de bir bambu değneğine dayana dayana hâlâ sisler içinde duran göleğe yaklaşıncaya, salkım söğüt ağacının önünde, bir gün önce görmemiş olduğu ilân tahtasını bulur. Bir Buddha âyininin yapılacağını bil diren bir tahtanın öyle münasebetsiz bir yer de durmasına şaşar. Ama harflerden hiç birini okuyamadığı için tam geçip gitmek üzeredir ki - talihi yardım ettiğinden - karşı yönden gelen kaftanlı bir papaz bulur, tahtadaki yazıyı ona okutur. Yazı şöyle demektedir: "Martin üçünde bu gölekte bir ejderha çıkıp göğe ağacak." İkisi de şaşar bu işe...

Kocakarı şaşkınlıktan donmuştur. Bükülmüş belini doğrultarak papazın yüzüne bakar, sorar: "Bu gölekte bir ejderhanın yaşadığı doğru mudur ki?" Papaz, büsbütün ağırbaşlı bir halle, "Eski zamanlarda bir Çinli bilginin göz kapağında bir ur varmış, kötü kötü bir kaşıntı veriyormuş adama. Günün birinde birden gök kararmış, şimşekler, gök gürültüleriyle birlikte korkunç bir sağnak boşanmış. İşte o zaman, göz kapağındaki ur yarılmış, anlattıklarına göre, içinden bir ejderha çıkmış. Doğruca göğe ağan bu ejderha, ardından bir bulut sürüklenmiş... Bir ejderha, bir urun içinde bile yaşayabildiğine göre, bunun gibi koca bir göleğin dibinde bir değil on tane de ejderha pek güzel yaşayabilir elbette." İş, bu sözleri söyleyerek kocakarıya açıklar. Bir papazın her zaman doğru konuştuğuna inanan kocakarı, handiyse aklını kaçıracak kertede şaşkıncıdır, "Anlıyorum" der, "şimdi sen söyleyince farkına vardım... Suyun rengi oralarda, insanı kuşkulandıracak kadar koyulaşiyor..." Martin üçüne daha çok vardır ama kocakarı, koşar adım, değneğini kullanmayı bile aklına pek getirmeyerek, Buddha dualarını soluk soluğa okuyarak, uzaklaşır, papazı yalnız bırakır...

Çevresinde kimseler olmasa, papazın kasıkları çatlayacaktır gülmekten... Bundan tabii bir şey de olamaz çünkü bu papaz, ilân tahtasına o cümleyi yazan adam, yani Hanazo diye çağırılan Kurodo Tokugyo'nun tâ kendisidir. Geceleyin yerleştiği tahtadaki ilâna, ahmak bir kişinin kapı labileceğini düşünerek göleğin kıyısında üç aşağı beş yukarı dolaşmaktadır... Kocakarı uzaklaştıktan sonra, sırtında bir denk taşıyan uşağı ile erkenden yola çıkmış bir kadına rastlar. Kadının sırtında böcek resimli bir entari vardır. Durup ilânı saz şapkasının altından okur kadın... O zaman papaz, gülmesini kesmek için kendini çok zorlayarak gider, ilânın önünde durur, okur gibi yapar. Kıpkırmızı burnunu sesli sesli çeker, ağır ağır Kofuku Tapınağı'na doğru yürür. Oraya varınca, tapınağın bü-

yük güney kapısı önünde, kendisiyle aynı hücrede yaşayan Emon adlı papaza rastlar.

Emon kapkara, kalın, çatik kaşlarını büsbütün çatarak, "Bugün pek erkencisin maşallah", der, "hava bozabilir yani..."

Hanazo, bilgiç bir bakışla bakıp, burnu kanatlarını kabartarak, karşılığı hemen yapıtırır: "Hava gerçekten bozabilir. Martin üçüncü günü Sarusawa göleğinden göğe bir ejderhanın ağacağını duydum."

Bu sözleri duyunca Emon, kuşkulu kuşkulu Hanazo'ya bakar. Ama hemen arkasından boğazında bir mırılama sesiyle, ekşi ekşi gülererek, "İyi bir düş gördün anlaşılır" der, "Bir zamanlar, düşünde, göğe ağan bir ejderha görmenin iyiye yorulacak bir şey olduğunu duymuştum." Böyle söyledikten sonra, havan biçimli başını arkaya doğru sallaya sallaya Hanazo'nun yanından geçip gitmek ister ama Hanazo'nun, kendi kendine, "Yitik bir ruh artık kurtarılamaz" diye mırıldandığını da duyar herhalde. Kendi sıyrılmış halini bir an için ayağından koparacak gibi bir öfkeli hızla dönüp Hanazo'ya - Buddha üzerine bir tartışmada meydan okurmuşçasına heyecanlı bir sesle - sorar: "Bir ejderhanın göğe ağacağını gösteren kesin bir kanıt var mı?"

Bu söz üzerine Hanazo, suratını asarak, güneşin parıltılarına başladığı göleği gösterir, Emon'a acırmış gibi bakarak, "Sözüme inanmıyorsan", der, "salkım söğütü önünde duran ilâna bak bari..."

Emon, inatçının biridir ama, her zamanki keskin yargılama gücü, az da olsa, hızından yitirmiştir... Gözleri kamaşmışçasına, kör kör, isteksiz bir sesle sorar: "Ne yani, oraya böyle bir ilân mı kondu?" Sonra düşünceli düşünceli, havan biçimli kafası bir yana eğik, uzaklaşır.

Onun böyle uzaklaşmasına bakan Hanazo'nun nasıl eğlendiğini kestirirsiniz artık. Kıpkırmızı burnunun tümü kaşınmakta, asık bir suratla büyük güney kapısının taş basamaklarından çıkarken, kendini tutamayıp kahkahayı koyvermektedir.

"Martin üçünde bu gölekte bir ejderha çıkıp göğe ağacak" diyen ilân, daha o ilk sabah, halkı pek çok etkiledi. Bir iki gün içinde Sarusawa göleğindeki ejderhanın lafını, bütün Nara kenti diline dolaştı. Elbette, bir kaç kişi çıktı, "O ilân, birinin oynadığı bir oyun olabilir", dedi. Dedi ama, o günlerde Kyoto'da başka bir söylenti ağızdan ağıza yayıldı: Şinsen-en'deki ejderha da göğe ağdı diye... Öyle ki, ilân tahtasındaki kehanetin bir şaka olduğunu söyleyenler bile, bu söylentinin doğruluğuna inanıp inanmamak arasında bocalamaya başladılar, böyle bir şeyin olası sayılabileceğini düşünür oldular.

İşte tam o sırada, beklenmeyen bir tanrılık oldu. Aradan on gün bile geçmemiştir ki Kasuga Türbesine bakan bir Şinto papazının 9 yaşındaki kızı, başı anasının kucağında, uyuklarken, şöyle bir şey olmuş: Gökten bir bulut gibi düşen kapkara bir ejderha, kıza, insanların diliyle "Şükürler olsun, Martin üçünde artık göğe ağacağım. Ama tedirgin olmayın siz, çünkü kent halkına bir zararım dokunmayacaktır sanırım", demiş... Kızcağız da, uyanır uyan-

mas, anasına bu düşünü anlatmış... Küçük kızın, düşünde, Sarusawa göleğindeki ejderhayı gördüğü sözü, kentte büyük bir heyecan yarattı. Artık, önüne gelen, bu öyküyü bir ucundan çekip uzatıyordu: Yok, içine ejderha giren bir çocuk şir yazmış, yok, filânca türbe papazına düşünde bir ejderha görünüp ona tanrısal bir bilgi iletmemiş, falan...

Biraz daha zaman geçince adamın biri, gerçekten bir ejderha görmüş olduğunu diyecek kadar işi ileri götürdü. Götürdü ya, bir ejderhanın, başını olsun, sudan çıkarılmış olduğu da söylenemezdi... Bu adam, her sabah pazar yerine gidip balığını satan yaşlı herifiñ biriydi. Bir gün, tan yeri ağarırken, Sarusawa göleğinin başına gelmiş, sabahın buğusu içinde duran geniş su uzanımının, salkım söğüt ile ilân tahtasının bulunduğu yerin dibinde, belli belirsiz parıltıyı görmüş... Hani ne denirse deşsin, o zamanlar ejderhanın lafı artık herkesin ağzındaydı... Bu parıltıyı görünce, adam, ejder - tanrı'nın sudan çıkmakta olduğunu düşünmüş. Bu yarı mutlu yarı korkunç düşünceyle tepeden tırnağa ürperip, tuttuğu ırmak balıklarını oracığa bırakarak, yukarıya doğru sözülmüş, salkım söğütde tutunarak göleğin içini görmeğe çalışmış. İşte o zaman, belli belirsiz bir aydınlık içindeki suyun dibinde pusuya yatmış, uğursuz, kapkara bir zincir gibi çöreklenmiş bilinmedik, görülmedik bir canavar görmüş... Belki de insan ayaklarının çıkardığı sestense ürken o korkunç canavar, göz açıp kapayıncaya değin çözümlü gözden yitmiş. Bunu görünce, adamı buzlar gibi bir ter basmış; balığını bıraktığı yere dönünce de, pa zara götürüp satacağı, aralarında bir kaç sazanla yılan balığının da olduğu bir sürü balığın yok olduğunu görmüş... Bu masala gülenler oldu, "Tanrı bilir, adam kocamış bir susamurunun oyununa gelmiştir", dediler. Ama, "Bir ejder - kiral'ın hüküm sürüp koruduğu bir gölekte bir susamuru yaşayamayacağına göre, ejder - kiral, balıkların ölüp gitmesine acımış, onları, yaşadığı göleğe çağırmıştır", diyenler de az değildi.

(Devamı Var)

RESİM :

Çin İşleri

Kaya ÖZSEZGIN

Doğulu sanatçıların kendilerine özgü kuralları, davranışları var. Batının her çeşit kuralı yığıldığı, sanattan hiç bir şart kabul etmediği, bağımsız resme susadığı çağımızda bakıyorsunuz bir Çin, bir Japon, bir Hint ressamı evreni aynı açıdan görmekte devam ediyorlar. Batının neredeyse daha bir kaç yıl önce yapılan bir eseri eski gördüğü bir zamanda, onlar yüzyıllar öncesine uzanarak, "gelenekçi" sanatı sürdürmekte bir sakınca görmüyorlar.

Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesinde

açılan Çağda Çin Sanatı sergisi düşündürdü bunları. Çin - Türk Kültür ve Ekonomi Derneği, Çin Büyük Elçisinin de yardımları ile Çinli ressam Yau-Wan-Shan'ın eserleriyle, çağdaş Çin resim ve el yazılarını sergilemekle gerçekten yerinde bir iş yapmıştır. Batılı sanatçının çalışmalarını kısa aralıklarla görebilen sanatsever için Doğulu'nun anlayışı çok zaman bir "muamma" olarak kalıyordu. Geçen mevsimde de Çağdaş Asya Sanatı ile ilgili toplu bir sergi görmüştük. Bu sergi oradan bir kolu daha geniş olarak anlamak, tatmak fırsatını verdi.

Yau Wan - Shan eserlerinin çoğunu ipek üzerine çalışmış. İnce çalışmalar için iyi bir zemin. Shan, hem tabiatı, hem figürleri bazı felsefi düşünceler yolunda kullanıyor. Resim altlıkları bu düşünceleri içine alan, biraz da öğretici bir özellik taşıyor. Bunda Çin sanat felsefesinin "her şiiri bir resim, her resmi de bir şiir" olarak kabul etmesinin de rolü var. Shan, Çin ve Hint resmiyle olduğu kadar, edebiyatı ve felsefesiyle de 29 yıldanberi uğraşmış, bu yolda araştırmalar yapmış bir sanatçı.

Serginin ikinci bölümünde öbür Çin sanatçılarından birçoğunun eserleri, el işleri ve orijinal Çin yazı sanatı yer almış. İşletme eserlerdeki incelik, özen dikkatimizi çekti. Japon Estamplarının etkisi, kıvrak, seçik çizgilerde kendini gösteriyor Çin yazısının geçirdiği değişiklikler ve yazı türleri üzerinde bir düşünceye varabiliyoruz.

BİR KİTAP :

Basın - Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğünde Turizm Şefi olan Dr. Cemil Toksöz, EFES adı altında, Efes'i tanıtan küçük bir kitap hazırlamıştır. Türkiye Turizm Rehberleri serisinde çıkan eserde, yazar "Asyanın en büyük metropolü" nün kısa bir tarihini çizmekte, arkasından Efes Harabeleri'ni tek tek tanıtmaktadır. Efes'i gezecekler için iyi bir kılavuz olan eseri salık veririz. (Kitap, Basın - Yayından edinilebilir.)

Günümüzün İlahları

Ömer Sâkıp

Eski Greklerle Romalıların tabiatı bir personifikasyonla temsil eden çeşitli ilâhları vardı. Çağımızın ilâhları değişmiştir; kahramanların en yorulmak bilmezi Hercules stadlarda top oynayan bir fuobolcu, Ulixes ile arkadaşlarına büyümlü seslerini yollayan Siren'ler içkili gazinolarda yayık sesli bir şarkıcı, tanrularla insanları yola getirmek için yıldırımlarını kullanan Jupiter hasmının karnına şarjör dolusu kurşun boşaltan bir Mike Hammer kılığında girmiştir.

Toplumlar değiştiği gibi ilâhlar da değişecektir. Ama biz, daha önce bir bayatlamış fıkradan söz açalım. Fıkra gerçekten bayattır; İstanbul Limanına bir yaban-

cı yolcu gemisi gelir. Daha önce de gelmiş olan bir yolcu, ilk gelene ve saatini ayarlamak istiyene dönüp: "— Onu çıkar denize at!" der. "— Niçin?" "— Burada saat lüzum yoktur!"

Konuşma gerçekten olmuş mudur, yoksa biz, kendimiz mi uydurmuş yakıştırmışız? orası belli değil. Ancak belli olan; ekonomik ve sosyal hayatta en büyük değer ölçüsü olan ZAMAN'ı, bizim tam bir mirasyedi davranışıyla alabildiğine çarçur edişimizdir. Hafta ortası bir iş gününde, Dolmabahçe Stadından boşalan o muazzam kalabalığı - ki, karşılayıcı bulmakta sıkıntı çekenlerin ağızlarını sulandırsa yeridir - görüp memleket adına hayıflanıp Sayın Nadir Nadi'nin üzüntüsüne nasıl katılmazsınız? ("İş gücü" - 15 Kasım 1958 günlü Cumhuriyet.) Batıda bütün çalışan sınıflar zaman faktörünün reel değerini kavradıkları için, grev haklarını sık sık ya ücretlerinin artırılması ya da çalışma sürelerinin azaltılması için kullanırlar. Çünkü; emtiyaya intikal eden iş gücü daha az bir zaman parçasına kullanıldı mı, ücretlerle gündeliklere belli bir ölçüde "zam" yapılmış sayılır. Böylece istihsal yerinde zaman, doğrudan doğruya paramın karşılığıdır. İşte bu bakımdan, zaten gerek teknik alanda gerekse fikir alanında Batıya yetişmeğe çabalyan Yurdumuzda zamanın insafsızca, istihsal hayatından uzak zevk ve eğlence yerlerinde boşu boşuna harcanışı önünde irkilmemek, hayıflanmamak kabil değildir. Yani, bir iş gününde taşıt araçlarıyla maç biletine para yatıranlar, aynı zamanda kendi keseleriyle birlikte milli gelirlerimizden de harcaması olurlar. Meseleyi hesaba kitaba vuracak olsak, üzüntümüz daha da çoğalacaktır. Örneğin; diyelim ki o maçı görebilmek için, on bin kişi beş saat önceden harekete geçti. (Önemli maçlarda sabah karanlığı gelenler varken bu sözümüz mübalâğa sayılmamalıdır.) Bu, 5 x 10.000 = 50.000 saatın, bir başka deyişle elli bin saatlik iş gücünün heder olması demektir. Elli bini, normal çalışma süresi olan sekize bölelim; toplum hayatımızda, olumlu bir uğraşıya harcanması gereken 6250 iş günü eder. Bir tek maçta 6250 iş günün cömertçe havaya atıyoruz. Kaldı ki, maç hastalarının sayısı daha kabarıktır ve hafta ortası maçları, bir yasak edilip bir kabul edilmekle, bütün bir mevsim sürüp gitmektedir.

İşi umursamazken sanki dert üstü, murat üstü oturup eğlenmeğe hak kazanmışızdır. Sanki biz açık göz tavşanımız, onlar kaplumbağadır. Hele hizamıza gelsinler, bir sıçrayış bir kovuşta onları gene geçeceğiz. İyimserliğin bu çeşidine düşünüp taşınıp bir ad bulmamız gerektir. Ama bu durum karşısında niçin irkilmeli, neden üzülmeli? Hazır sırası gelmişken, birçoklarının arasından, düştüğümüz bir iki mantık çelişmesine dokunalım. Günümüzün stad ilâhlarını yaratan, milleti işi gücü bir yana bırakıp stadlara koşturtan, aralıksız bir şekilde körükliyen, spor dedi - kodularına her Tanrının günü kâğıt darlığında koskoca sayfalar ayıran, kocaman kocaman başlıklar atan, "demokrasilerde dördüncü kuvvet" denilen basının ta kendisi değil de kimdir? Bağımlı bağımsız olarak, hüküme-

ti denetlemekle görevli gazetelerimizin çoğu, bu konuda, bizzat kendini denetlemiş midir? Bunu çağırı sadedinde üzülmekle belirtmeliyiz ki, hayır. Aksine; mitolojik kahraman Hercules, akılları durduran hareketleriyle cinayetlerini on iki iş içinde yapmış, bizse stad ilâhlarımızdan biri kazara aksırsa onu mesele yaparız. Profesyonel kulüblerin bedava çığırtkanı kesilir ve halkın bu konudaki geniş ilgisini tavsatmamak için, transfer mevsiminde aldıkları binlikleri gözler önüne gene biz sereriz. Öte yandan herhangi bir bilim adamımızın, bir sanatçımızın ne böyle bir yankı uyandırmasına ne de uzun emeklerle ortaya koyduğu bir yapıt için o rakama uzaktan bile yaklaşmasına imkân ve ihtimal yoktur. Okul sıralarında yıllarca göz nuru dökmüş, dirsek çürütmüş bir yüksek okul mezunu Stad ilâhlarımızın aldığı parayı ancak düşlerinde görür. Devletin çeşitli hizmetlerinde 25 yıl ömür geçirmiş bir memura, emeklerinin karşılığında böyle kabarık ikramiye tahakkuk ettirilemez. Kafasını kullananların geliri yüzler hanesinde, ayaklarını kullananlarınki binler hanesinde dolaşırken yetişme çağındaki bir delikanlıdan, sıradan bir vatandaştan ne bekleriz?

Elbette bu ilâhların peşine takılacak, elbette onlar gibi olmağa özenecek ve elbette onları alkışlamağa koşacaktır.

İş buncağızla da bitmez; at yarışlarında olduğu gibi, takımlar üstüne paralar yatırılır. Bahislere girilir. Bu yüzden Abad olanlar ve berbad olanlar vardır. "Renk aşkına" oyuncuları fantasmagorik bir ay-nadan seyredilirken yabancı memleketlerde yaptığımız bütün spor temasları da âdetta bir savaşmış gibi kabul edilir. Yenilgiye uğadık mı kendimizi "milli bir felâket" karşısında görüp boyunlarımızı büküyoruz. Günlerce "mahzun ve mütevekkil" dolaşır, sonradan ikinci maçta alacağımız "öç" gününü bekleriz. Ellerinden gelse gazetelerimizle dergilerimiz yenildiğimiz gün kap-kara başlıklarla çıkacaklardır. Toplumca hepimize bir hırs, bir öfke basar. Kutsal ilâhlarımızın sırtı hiç bir vakit yere gelmemeli, onları yenik görmemeliyiz.

Yurdumuzda böylesine sakat, genç kuşakları topluca değil, tek tek ele alan bir spor anlayışı hızla yayılmaktadır. Gel gelelim; modern ilâhlarımız sadece Stad ilâhlarıyla da bitmiyor. Daha başkaları var. Hem içeriden yetişiyor, hem dışarıdan buna yenileri katılıyor. Söz gelişi; kimi şarkıcılarımız, elleini neye vursalar, bet bereket tanrıçası Céres ya da Lidya Krah Kresüz misali oraya bir altın yağmurudur boşanıyor. Şu ya da bu yüzden sürümü azalmış bir mağazinde, bir gazetede hayatı üstüne yazılar çıkmaya başladı mı sürüm otuz - kırk bin yukarı fırlıyor. Bu alaturka şarkıcıların yerli filmlerde kalça teşhir eden ilâhlarla ilâhelerin geniş halk tabakalarında gitgide daha çok tutunuşu, beğeni bakımından epeyce cömert ve hatâta geri oluşumuzun apaçık bir delilini veriyor. Ayrıca, dış politikamızda büyük bir dostluk kurduğumuz büyük bir milletin pek yararlı yardımları yanında, kendi sosyal bünyesindeki bir miktar tortuyu ifade eden bütün sanat döküntülerini söz gelişi dejener kılıklara girmiş caz müziğini ve şporta-

lık polis romanlarını da - hiç bir bilinç süzgecinden geçirmeksizin - aynen kabul ediyor, başımıza taç yapıyor. Savaş sonrası Amerikan toplumunun Mc Carty belasıyla birlikte uğradığı ve atlattığı keşmekeş içinde, "Kanun benim!" diyen yarı ganster bir polis hafiyesinin maceraları ve bu maceralardaki bayağılık, üslup kabalığı orada on kitap tutmuşsa, bizde bu kitapların sayısı yüzleri aşıyor. Yani, "kökü dışarıda" olan bir macera serisini biz burada kendiliğimizden katmalarla üretiyoruz. Adeta, geç tecelli eden bir hak ve hukuk mekanizmasında, bu çeşit zararlı yayınlar yüzünden halkımız, kendi hakkını islahla korumanın ve adalet duygusunu zorlamanın kötü sonuçlarına ısındırılıyor.

Daha gelişme çağındaki, sosyal kontrolden uzak dimağlarda bilerek bilmiyerek açtığımız bu gediklerden içeriye doğru sorumluluğun, toplum yaşayışına aykırı, bize hiç benzemeyen, bizim meselemiz olmıyan bir takım saçmalıkların tohumunu akıtıyoruz. Bir hiç yüzünden öldürülenlere baktıkça da insan değerinin gitgide azalışında acaba bu yayınların da bir etkisi oluyor mu, bir payı yok mu diye düşünmekten kendimizi alamıyoruz.

Biz meseleyi epeyce yaydık. Oysa, onu derleyip toplamamız ve asıl kaynağına inmemiz şüphesiz daha isabetli olacaktır. Okula giden gitmiyen gençlik ve istihlal hayatında büyük bir rol oynıyan orta tabaka, kendilerine örnek olacak ve yaşlarıyla seviyeleri icabı daima ayakta bulunan heyecanlarını daha salim, çok daha olumlu yönlerle iletecek ligilerini çekecek büyük sloganlardan yoksundur. Üstelik, çevremizi gözden geçirirsek, onların bu heyecanlarını kasten sömüren, yanlış yönlerle ileten bir tutumla karşılaşılıyor gibiyiz. Kendilerini zevke, eğlenceye, fırsatçı zihniyete sürükleyen ekonomik ve politik şartlar üstünde durmalarını, düşünmelerini adeta istemiyor ve bundan bir bakıma çekiniyor gibiyiz. 19 Mayıs Bayramında, 29 Ekimde izcilerimiz geçer, saflar halinde önümüzden gençlerimiz geçer. Ama onların bu bayramlar dışında, okul saatlerinin dışında vakitleri nasıl geçer?

Görülüyor ki, dava çetindir ve sudan cevaplarla geçiştirilemez. Talebe teşekkülleriyle parti gençlik organlarının "Modern ilâhlar"a karşı, ileride büyük sorumlular yüklenerek, devrimlerimizi yaşatacak ve ilerletecek genç başları şimdiden uyarılmaları, korumaları toplumumuzun temel meselelerinden biridir. Onları stadları, sinemaları, çeşitli eğlence yerlerini ağzı ağızına doldurmaktan caydırıp biraz da Kitaphıklarımıza doğru çevirmenin çare ve yollarını hep birlikte gözden geçirmeliyiz. Buysa; Partilerimizin moral, kültür ve eğitim sistemimizi kendi bünyemize göre ayarlayacak toplumsal ve devrimci tutumlarla ekonomik hayatın yeni baştan düzene girmesine bağlı. Evet, iş dönüp dolaşıp hep o noktaya geliyor; ekonomik hayatın altüst oluşuyla ananevi alanda yer yer çöküntüler belirilmiş bir toplumda, genç - yaşlı bütün insanlar "felektan bir gün daha çalmak" felsefesine sığınır ve böyle sorumsuz yaşayıp başı boş kalışlarında sanıldığı kadar "sorumlu" değildir.

GÖNLÜ YÜCETÜRK

Yüzyıllar Boyunca Bale Eserlerinde Türkler

Metin AND

".. Bay And'ın eseri, meraklı bir polis romanı gibi, bir solukta okunuyor. "Gönlü Yüce Türk" tarihle, toplum bilimi, sanatlarla ilgili herkesin her Türk aydınının kitaplığında yer alması gereken bir eserdir."

Tercüman — İlhan Mimaroglu

"Gönlü Yüce Türk... bale sanatı ile ilgilenen hemen herkesin okuması gereken bir kitap olarak tavsiyeye şayandır." Akis

"Çeşitli kaynaklardan faydalanarak meydana gelmiş bu kitapta Batılı anlamda bir inceleme gayreti gün gibi aşikâr." Vatan - Fikri Çiçekoğlu

"Metin And'ın bu incelemesi çok ilginçtir" Ulus — Yurdakul Mehteroğlu

"Üstün nitelikte bir kitap sahibi olmak isteyenler «Gönlü Yüce Türk» ü almazlık etmesinler." Yeditepe — Ferhat Sılacı

"Bir doktora tezinden daha şümüllü bir eser..." Türk Folklor Araştırmaları — M. R. Gazimihal

"Gönlü Yüce Türk ciddi dans incelemeleri yapanlar için, hattâ Türkçe bilmeyenler için bile üstün bir kitap." Dance News (New York)

Fiyatı 5 Lira — Kitapçılardan ve Forum İdarehanesinden temin edilebilir.

Bize Gelen Kitaplar

MEVLÜD (Mevlid), Süleyman Çelebi, (İzahlı Tam Metin)
Hazırhyan: Tahir Alangu — 200 Kr. Haziran 1958

KARACAOĞLAN
Hazırhyan ; Nevzat Yeşergil — 100 Kr. Nisan 1958

YUNUS EMRE
Hazırhyan : Nevzat Yeşergil — 100 Kr. Mart 1958

SEN BENİ SEV (Edebiyat Üzerine Konuşmalar)
Salâh Bırsel — 100 Kr. Aralık 1957

BUNALTI
Demir Özlü — Ahmet Hillit Kitabeci Yayınlarından, 250 Kr. 1958

CAMEKÂNDAKİ KIZ (Hikâyeler)
Celâl Hafifbilek — 150 Kr., 1958

KUR'AN-I KERİM (Hakkındaki Araştırmalar Münasebetiyle)
Abdülbaki Gölpınarlı — 16 Sayfa 50 Kr. 1958

ASYA VE ANADOLU KAYNAKLARINDA İKLiG
Mahmut Ragıp Gazimihal (Ozkanotrafya Araştırmaları) 600 Kr. 1958

ANNA MAGDALENA BACH'IN HATIRALARI
Çeviren: Fikri Çiçekoğlu — 600 Kr. 1958

TÜRK SİYASİ TARİHİ

Tahsin ÜNAL - Ayyıldız Matbaası, Ankara, 304 Sayfa, 12,5 Lira, 1958

Türk Siyasî Tarihi, bu alanda yapılmış olan kifayetsiz araştırmalar sebebiyle ihmale uğramış konulardan biridir. Tahsin Ünal'ın, kültür hayatımıza hediye ettiği, TÜRK SİYASİ TARİHİ, bu bakımdan önem taşımaktadır. «Zarfıtan ziyade mazrufa önem veren» müellif, süse kaçmıyan sâde bir ifade ile, yüzelli yıllık siyasî hayatımızın çeşitli olaylarının panoramasını çizmekte ve objektif bir tahlil ile Türk okuyucularına sunmaktadır. Çok defa yanlış anlaşılmalara sebebiyet veren İnhitat Devri olaylarının tetkikinde tam bir tarafsızlık hüviyeti dolayısıyla «Türk Siyasî Tarihi» ni tavsiyede fayda görüyoruz.

HER YERDE VE DAİMA

Kavaklıdere Şarapları

KURULUŞU: 1929

Altın Köpük

İlk tabii Türk Şampanyası
Müessesemiz tarafından İstihzarla
piyasaya arz edilmektedir.

ŞAMPANYA

DESER ŞARAPLARI

Tallı Sert Kırmızı - Porto tipi
Aperitif ve deser şarabıdır

Tallı Sert Beyaz - Seri tipi

Aperitif ve deser sarabı olup yalnız
basına veya soda ile içildiği gibi cin
veya votka ile biraz limonsuyu karış-
tırılırsa Ankara, İstanbul sosyetesinde
ve Kordiplomatik nezdinde meşhur
olan KAVAKLIDERE KORTEYLİ
yapılır.

KALİTE ŞARAPLARI

Vakol Domlasi Kırmızı

Av etleri, üzgare, kızartma etler, pey-
nir, elma, hindik gibi kuru yemişler
vesaire ile

Cinaya Yıldız Beyaz, Sek

Tavuk, balık, midye, istiridye, istakoz,
yumurta, peynir vesaire ile
(Soğutularak)

SOFRA ŞARAPLARI

Dikmen Kızı Kırmızı

Av etleri, üzgare, kızartma etler, pey-
nir, elma, hindik gibi kuru yemişler
vesaire ile

Ankara Kızı Beyaz, Sek

Tavuk, balık, midye, istiridye, istakoz
yumurta, peynir vesaire ile
(Soğutularak)

Ankara Kızı Beyaz, Dömsük

Pasta, şekerleme, tatl ve meyveler ile
(Soğutularak)

SERİNLETİCİ ŞARAP

Lal Pembe

Soğutulduğunda takdirde yalnız olarak,
veya yemeklerde meyva ile

